

VARIA XXVIII

Zborník abstraktov z XXVIII. kolokvia mladých jazykovedcov
(Nitra 20. 11. – 22. 11. 2019)

Editori
Jana Nemčeková – Patrik Petráš

Nitra

Slovenská jazykovedná spoločnosť pri Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV,
pobočka pri Katedre slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty
Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

2019

Slovenská jazykovedná spoločnosť pri Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV,
pobočka pri Katedre slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty
Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Za jazykovú stránku textov zodpovedajú autori.

Editori:

Mgr. Jana Nemčeková
Mgr. Patrik Petráš, PhD.

Sadzba a obálka:

Mgr. Patrik Petráš, PhD.

Vedecký výbor konferencie:

prom. fil. Adriana Ferenčíková, CSc.
doc. Mgr. Gabriela Múcsková, PhD.
prof. PhDr. Juraj Glovňa, CSc.
prof. PaedDr. Zuzana Kováčová, PhD.
prof. PaedDr. Lubomír Kralčák, PhD.
doc. PhDr. Martin Diweg-Pukanec, PhD.

Organizačný výbor konferencie:

Mgr. Tomáš Bánik, PhD.
PaedDr. PhDr. Martin Bodis, PhD.
PaedDr. Renáta Hlavatá, PhD.
Mgr. Patrik Petráš, PhD.
PhDr. Mária Rendárová, PhD.
Mgr. Katarína Mikulcová
Mgr. Jana Nemčeková

Vydavateľ:

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre 2019

Formát: A5
Rozsah: 74 s.
Tlač: SPU Nitra

ISBN 978-80-558-1475-9
EAN 9788055814759

Obsah

Úvod.....	7
Pavel Adámek: Dětská percepce vyučovacího předmětu český jazyk na prvním stupni základní školy	9
Perla Bartalošová: Ne/používání anglicizmů v komunikaci so seniormi z hlediska jazykového ageizmu a sociální inkluze.....	12
Vladimíra Bashir Géčová: Chyby v psaných komunikátech v počáteční fázi osvojování si slovenčiny ako cudzieho jazyka študentmi medicíny	15
Jozef Bilský: Substantívna deklinácia v severošarišských a v podtatranských nárečiach z pohľadu pádového synkretizmu	17
Katarzyna Burska: Gry językowe na oficjalnym profilu Łodzi na Facebooku	19
Bartłomiej Cieśla: Środki wartościowania w e-mailach marketingowych	21
Katarína Gajdošová: Vzťahy medzi vybranými augmentatívnymi adjektívami	23
Barbora Hurtuková: Vybrané modálne výrazy v jazykovej praxi	25
Marek Janosik-Bielski: Komparace vybraných pasáží z textů Tomáše ze Štítného	27
Blanka Jarolínová: Kontrastívna analýza minimálnych stabilných konštrukcií: Predložkovo-menné spojenia miery a kvantity v nemčine.....	29
Katarína Jóbová Sziveková: Slovenský jazyk a slovenská literatúra v maďarských školách	31
Viktória Kevická: Logopedický prístup k hodnoteniu orálneho diskurzu	32
Laura Klimová: Príčastia ako hapax legomenon vo vybraných zdrojoch Slovenského národného korpusu	34
Samuel Koruniak: Spisovná slovenčina vo Vojvodine v medzivojnovom období v kontexte jazykovej kultúry	35

Daria Korznikova: Gender auf Russisch: Die Entwicklung der russischen Genderlinguistik von den 90ern Jahre bis heute.....	37
Romana Krolčíková: Fungovanie adjektív vo vybraných dielach Dušana Mitanu (Analýza na báze Slovenského národného korpusu).....	40
Marek Locek: Najstarší zachovaný súpis obyvateľov mesta Brezno ako prameň výskumu historickej urbanonymie a antroponymie	41
Lucia Miháliková: K príčinnému vzťahu medzi pohybom a zvukom. Analýza ekvivalencie pohybovo-zvukových slovies v beletristickom texte	42
Patrik Mitter: Univerbizáty oikonym v súčasnej češtině.....	44
Patrícia Molnárová: Štylisticko-persuazívne a ideologické prvky v novinových titulkoch 60. rokov.....	45
Monika Nemcová: Model rozprávania a prerozprávania príbehu	47
Jana Nemčeková: Daniel Lichard a ustáľovanie spisovnej slovenčiny	49
Elwira Olejniczak: Kobiety z želaza – stereotypowe i współczesne obrazy „słabej płci“ na portalach triathlonowych.....	50
Renáta Pavlová: K zlepšeniu čitateľskej kompetencie v materinskom jazyku	52
Kateřina Pelegrinová: Kvantitatívny charakteristiky prízvukových taktů v češtině	54
Patrik Petráš: Využitie elektronického testovania v podmienkach vysokoškolského vzdelávania (so zameraním na výučbu gramatických disciplín v jazykovo a pedagogicky orientovaných študijných programoch)	56
Katarína Rausová: Vybrané črty slovenských prekladov evanjelií.....	59
Mária Rendárová: Porovnanie frazém v slovenčine a v angličtine z aspektu jazykového obrazu sveta.....	61
Nejc Robida: Slovenščina in sinteza govora. Kaj je bilo, kaj bo in kaj je mogoče.....	63
Jaroslava Rusinková: Spisovná slovenčina ako prirodzený jazyk.....	65

Roman Soóky: Čítanie s porozumením na pozadí interpretačnej kompetencie	66
Jana Trebuňová: Gender komparácia vetných kontúr v slovenskom a anglickom jazyku prostredníctvom strojového učenia.....	67
Barbora Valečíková: Porozumenie gramatiky na úrovni viet.....	68
Larisa Vasilenkova: Итальянизм и его жизнь в пространстве травелога (на материале текстов русских писателей-искусствоведов начала XX – XXI веков)	70
Jana Výškrabková: Rozvíjanie produktívnych jazykových zručností v e-learningových kurzoch slovenčiny ako cudzieho jazyka	72
Liqun Yi: Субъективная частотность модных слов	74

Úvod

Po siedmich rokoch sa opäť vracia do starobylej Nitry významné putovné lingvistické podujatie. Počas tohto obdobia si najmä humanitne zamerané odbory prešli neľahkým obdobím a boria sa s mnohými problémami i dnes. Hoci súčasná situácia v spoločenských vedách podujatiam tohto typu nepraje, nazdávame sa, že konferencie či kolokviá majú svoj význam aj v súčasnej neľahkej spoločensko-ekonomickej situácii, a to osobitne pre mladých vedeckých pracovníkov, ktorí tak majú možnosť nielen konfrontovať svoje výskumné projekty s kolegami z rovnakých či príbuzných odborov, získavať nové impulzy či inšpirácie, ale môžu tieto príležitosti využiť aj na nadväzovanie nových kontaktov či vytvorenie tímovej spolupráce. Organizátori XXVIII. kolokvia mladých jazykovedcov sa pokúsili vytvoriť čo najlepšie podmienky, aby sa spomenuté ciele takýchto podujatí podarilo naplniť.

Predkladaný zborník abstraktov prináša prehľad a krátke predstavenie príspevkov, ktoré si budete môcť vypočuť v dňoch 20. – 22. novembra 2019 už na XXVIII. ročníku tohto obľúbeného podujatia v lingvistickej verejnosti. Prezentované abstrakty naznačujú, že pôjde o tematicky pestré referáty. Zastúpené sú témy z aktuálnych gramatických, komunikačno-pragmatických, kognitívno-lingvistických, sociolingvistických, translátologických, dialektologických či onomastických výskumov. Početne sú však zastúpené aj témy venujúce sa jazykovému vzdelávaniu a aktuálnym trendom v tejto oblasti.

Vyjadrujeme nádej, že táto publikácia bude nielen vhodným vodidlom počas jednotlivých rokovacích dní, ale bude zároveň aj jedným z dôvodov, prečo sa tešiť na zborník plných príspevkov z XVIII. kolokvia mladých jazykovedcov, organizovaného pobočkou Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri Katedre slovenského jazyka a literatúry Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

Editori

Dětská percepce vyučovacího předmětu český jazyk na prvním stupni základní školy

Pavel Adámek

Ve svém výzkumu se zaměřujeme na dětskou percepci předmětu ČJ u žáků v české primární škole a jeho změn v průběhu výuky ČJ. Hlavním záměrem je poznat přijímání tohoto vyučovacího předmětu prvostupňovými žáky, vytyčit stěžejní problémy a zjistit možnosti vedoucí k odstranění problematických jevů tak, aby se ČJ stal pro žáky významově přijatelnějším. Při šetření využíváme metodu ohniskové skupiny a snažíme se postihnout hlubší motivy a přístupy vybraných žáků k ČJ a jeho výuce. Vzorek k našemu šetření tvoří dvě ohniskové skupiny, každá po pěti žácích – 3. a 4. ročník, přičemž výzkum je longitudinální. Konkrétní cíle našeho výzkumu lze shrnout do následujících sedmi bodů: 1. Pokusit se identifikovat, jaké je subjektivní hodnocení významu předmětu v ohniskové skupině. 2. Nespecifický transfer získaných dovedností – zda to, co se žáci učí ve škole, aplikují i mimo školu, tedy např. zda žáci čtou, co čtou, zda píšou dopisy, e-maily, povídky, deníčky atd. 3. Motivace pro výuku českého jazyka – co jednotlivé žáky motivuje k tomu, aby se učili český jazyk, co je motivuje k četbě, nebo naopak k tomu, že se četbě vyhýbají, jaký v tom vidí potenciál do budoucna. 4. Pomůcky, metody – které pomůcky a metody učitel využívá při výuce ČJ, jestli jsou pro žáky přijatelné a motivující, nebo zda je spíše odrazují. 5. Podpora ICT – jak vnímají používání tabule a počítačů při výuce českého jazyka, zda je považují za rušivé nebo naopak, možnosti využívání interaktivních programů a učebnic. 6. Hodnocení – jak se cítí v hodinách, jestli by chtěli více či méně hodin ČJ, přínos, postižení analogií a rozdílů ve výuce cizího a českého jazyka. 7. Komunikační stránka jazyka – jak spolu žáci mluví, jak využívají češtinu jako nástroj sociální komunikace a prostředek sociálních dovedností. Harmonogram našeho postupu spočívá ve sledování jedné ohniskové skupiny po dobu dvou let (žáci z 4. ročníku) a druhé po dobu tří let (žáci z 3. ročníku) s cílem identifikovat longitudinální změny v chápání (pojetí) českého jazyka jako vyučovacího předmětu ve výše uvedených faktorech (viz výše uvedené cíle). Výzkum je pak realizován 4krát za rok. Díky získaným datům se pokusíme v závěru identifikovat problémové pasáže učiva, problematické jevy při osvojování češtiny v ČJ, účelnost a efektivnost vyučovacích metod a efektivitu motivace pro výuku českého jazyka. Na základě výsledků našeho šetření zformulujeme doporučení pro pedagogickou praxi. Vzhledem k tomu, že dosud byly realizovány zatím jen první vlny ohniskových skupin (výzkum probíhá teprve jeden rok), pokusíme se specifikovat některé dílčí výsledky z našeho realizovaného

výzkumu. Hlavní význam češtiny vidí žáci v komunikaci, jež jim umožňuje se dorozumět se svými přáteli a rodinou. Knihy pak žáci ve většině případů čtou, někteří však neradi a pouze proto, že jsou k tomu „nuceni“ školou. Nepíší však e-maily, deníčky a ani povídky. Místo e-mailu používají SMS zprávy či zprávy na Facebooku či Twitteru. K motivaci učit se ČJ patří především dobré známky, jež pak potěší rodiče. Význam ČJ do budoucna vidí hlavně v komunikaci v pracovním a rodinném životě. Učitelé pak při výuce kromě obvyklých pomůcek (učebnice, pracovní sešit, čítanka) občas používají i jiné pomůcky (slovníky, noviny, časopisy). Při různých činnostech se využívají různé metody práce, občas skupinová práce, převládá však práce jednotlivců. Žáci by uvítali více pomůcek ve výuce, avšak sami netuší, které by to mohly být. Někteřím žákům vadí práce se slovníky, protože je považují za zastaralé. Lepší je pro ně využívat moderní technologie. Práce ve skupinkách je baví, ale sami sdělují, že není příliš efektivní. Většinou pracují jen někteří a zbylí toho využívají. Moderní technologie jsou při výuce využívány často, nejčastěji počítače a interaktivní tabule. Žáky tato práce zajímá a baví je, neboť se nejedná o žádnou zastaralou formu práce, ale o něco, co znají a umějí používat. Ve škole se používají i specializované výukové programy od různých společností, které jsou vytvořeny hravou formou, kdy žáci mohou mezi sebou soutěžit. V rámci sebereflexe se děti cítí být hodnoceny adekvátně. Vědí, kde mají slabá místa a češtinu považují za obtížný předmět, na který se musejí soustředit. Všeobecně by žáci uvítali méně hodin češtiny, neboť mají spojeno – méně hodin = méně učiva. Hodiny anglického jazyka připadají dětem zajímavější, protože začínají v podstatě úplně od začátku, učí se základní slovíčka a získávají možnost domluvit se v zahraničí. Výuku anglického jazyka považují za zábavnější. Při komunikaci mezi rodinou a kamarády používají žáci spíše nespisovnou češtinu, neboť mluvit spisovně jim připadá nepřirozené. Děti jsou obeznámeny se zkratkami a používají běžné anglické zkratky, které uplatňují hlavně při komunikaci přes Facebook či Twitter, případně v SMS zprávách. Jak již bylo zmíněno výše v textu, jedná se o dílčí výsledky po prvním kole ohniskových skupin. Další pokračování výzkumu bude následovat v letošním a dalším školním roce, takže může ještě dojít k jistým posunům ve výsledcích.

Klíčová slova: první stupeň ZŠ, český jazyk, percepce dětí, výuka, výzkum

Mgr. Pavel Adámek
Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
Pedagogická fakulta
Katedra bohemistiky
České mládeže 8
400 01 Ústí nad Labem
Česká republika
adamek.pa@seznam.cz

Ne/používanie anglicizmov v komunikácii so seniormi z hľadiska jazykového ageizmu a sociálnej inklúzie¹

Perla Bartalošová

Jazykový ageizmus² a sociálna inklúzia sú pojmy, ktoré sa v súčasnosti často spájajú s diskurzom o senioroch³. Z hľadiska jazykového ageizmu je dôležité, aby mladí⁴ ľudia v interakcii so staršími ľuďmi nezjednodušovali svoj prejav, a to ani na lexikálnej úrovni, t. j. mali by v komunikácii s nimi používať aj anglicizmy. Z hľadiska sociálnej inklúzie hovoríme o komunikácii, ktorá starších ľudí včleňuje do spoločnosti a predchádza ich sociálnej exklúzii.

Na základe konkrétnych príkladov z rozhovorov so seniormi uvádzam viacero prípadov, ktoré sa môžu v reálnej praxi vyskytnúť. Tieto situácie rozlišujem na základe toho, aké vlastnosti sa spájajú s danými seniormi. Obraz seniorov sa

¹ Príspevok je súčasťou riešenia projektov VEGA 2/0014/19 *Diskriminačná instrumentalizácia jazyka* a APVV 18-0176 *Sociálna inklúzia kultiváciou používania jazyka*.

² Jazykový ageizmus môže mať viacero podôb v komunikácii so seniormi. V diskurze sa objavuje stereotyp o chorých senioroch nielen na fyzickej (napr. nepočuje), ale aj na psychickej úrovni (napr. znížené kognitívnej schopnosti). Negatívne očakávania ohľadom komunikačných zručností seniorov spôsobujú, že sa k nim komunikačne správajú istým spôsobom. Na fyzickej úrovni môžeme hovoriť o predpoklade, že seniori nepočujú, čo sa prejaví vo *zvýšenom tóne hlasu* mladšieho používateľa jazyka v komunikácii so seniorom. Medzi znaky elderspeak patria: *spomalenie rečového tempa, zdôraznená intonácia, častejšie opakovanie, jednoduchší slovník a gramatika než v normálnych rečiach dospelých* (porov. Caporael, 1981). Starší ľudia sú vo všeobecnej rovine považovaní za menej kompetentných, takže mladšie osoby v komunikácii s nimi veľakrát využívajú jednoduchší komunikačný štýl.

³ Seniorov vnímam ako ľudí nad 65 rokov. Ani tento vek však nechcem zdôrazňovať ako striktnú hranicu, keďže ako dôležité považujem individuálnosť každého seniora a rôzne faktory, ktoré vplývajú na osobnosť jednotlivca. Nechcem seniorov kategorizovať na základe ich veku, a preto si všimam iné charakteristiky, ktoré sú skôr typické pre koncept staroby ako sociálneho konštruktú, napr. sebaobraz, osobnosť konkrétneho seniora a pod. Dôležité je, že podobné rozdelenia slúžia len ako informatívna pomôcka a nie je žiaduce sa ich striktno pridržať a vnímať ich ako spoľahlivých ukazovateľov daností jednotlivých seniorov.

⁴ Mládež je sociálno-demografická skupina obyvateľstva vo veku približne od 13/14 do 30 rokov. Nie je to pritom homogénna skupina: jej postoje, záujmy a požiadavky závisia predovšetkým od príslušnosti mladých ľudí k sociálnej skupine. V tomto období sa mladí ľudia začleňujú do sveta práce, osvojujú si spoločenské normy a požiadavky, formujú svetonázor, zakladajú rodinu. Mládežník je definovaný pre špecifické účely zákonom ako osoba, ktorá dovŕšila vek najviac 30 rokov (§2 zákona č. 282/2008 Z.z.).

totiž v čase globalizácie relativizuje, keďže sa kvalitatívne mení aj vnútorná štruktúra (stúpa podiel aktívnych seniorov) tejto sociálnej skupiny.

Prvú skupinu seniorov tvoria tí, ktorí majú často problém s porozumením vybraným anglicizmom. Na základe toho sa dostávajú do nepríjemných situácií, ktoré potom vplývajú na to, že majú k anglicizmom odmietavé postoje⁵. Do tejto skupiny patria aj seniori, ktorým sa so zvýšeným vekom znížili aj ich kognitívne a behaviorálne schopnosti, vďaka čomu daným jazykovým prvkom nedokážu porozumieť, môžu mať problémy aj so samotným materinským jazykom.

Na druhej strane spoločensky aktívne osoby tejto vekovej kategórie sa s cudzími výrazmi stretávajú, takže si ich aj osvojujú. Vďaka tomu cudzím prvkom a výrazom rozumejú, nevnímajú ich ako cudzie a neodmietajú ich. Majú k nim indiferentné postoje.

Problémom z hľadiska jazykového ageizmu môže byť nepoužívanie anglicizmov so seniormi, ktorí týmto prvkom rozumejú, a na druhej strane, z hľadiska sociálnej inklúzie používanie anglicizmov so seniormi, ktorí anglickým prvkom nerozumejú. V prvom prípade ide o jazykové správanie zakladajúce sa na stereotypnom obraze o jazyku seniorov, na základe ktorého všetkým seniorom chýba anglická jazyková kompetencia. Druhý prípad môže viesť k sociálnej exklúzii, keďže daní seniori sa môžu cítiť v takejto situácii ako menejcenní, nevzdelaní, a preto sa budú komunikácii s mladšou generáciou vyhýbať. Z hľadiska sociálnej inklúzie pritom vyzdvihujem prirodzené asimilačno-akomodačné správanie v komunikácii, ovplyvnené konkrétnou komunikačnou situáciou, v ktorej vystupujú konkrétni komunikační partneri so svojimi individuálnymi charakteristikami. Prispôsobovanie štýlu v komunikácii je totiž prirodzené. Treba však brať do úvahy konkrétneho komunikačného partnera a nielen jeho vek, s ktorým sa spájajú isté stereotypné predstavy.

Kľúčové slová: jazykový ageizmus, anglicizmy, mládež vs. seniori, medzigeneračná interakcia, asimilačno-akomodačné správanie v komunikácii, sociálna inklúzia a sociálna exklúzia

Použitá literatúra:

CAPOREAL, R. Linda: The paralinguistic of caregiving: Baby talk to the institutionalized aged. In: *Journal of Personality and Social Psychology*, 1981, roč. 5, č. 40, s. 876 – 884.

Zákon č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov

⁵ Samozrejme, tento jav sa netýka len seniorov, avšak v mojom príspevku sa venujem práve tejto vekovej kategórii.

v znení neskorších predpisov. Dostupné online: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-282>.

PhDr. Perla Bartalošová, PhD.
Slovenská akadémia vied
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra
Panská 26
811 01 Bratislava
Slovenská republika
p.bartalosova@gmail.com

Chyby v písaných komunikátoch v počiatocnej fáze osvojovania si slovenčiny ako cudzieho jazyka študentmi medicíny

Vladimíra Bashir Géčová

Teória osvojovania materinského jazyka predstavuje priamu východiskovú platformu pre teóriu osvojovania cudzieho jazyka. Teória osvojovania cudzieho jazyka predstavuje zložitý proces, ktorý chápeme ako získavanie znalostí a kompetencií učiacich sa v prirodzených podmienkach, a to neuvedomovane. Termín učenie sa cudzieho jazyka vymedzujeme ako uvedomovaný proces, ktorý sa deje v školskom, resp. akademickom prostredí. Aj v názve nášho príspevku máme na mysli zahraničných študentov „učiacich sa“ slovenčinu (cieľový jazyk) ako subjekty, ktoré sa, samozrejme, jazyk učia uvedomovane v triede na jazykovom kurze v univerzitnom prostredí. Deje sa tak riadeným spôsobom na základe lektorových inštrukcií s konkrétnym učebným materiálom, predpísanou vysokoškolskou literatúrou, učebnicami a vymedzeným programom predmetu Slovenský jazyk 1, ktorý má ohraničenú časovú dotáciu hodín. V tomto didaktickom koncepte môžeme hovoriť o učení sa (zohľadňujúc hľadisko percipienta, teda študenta) alebo o výučbe (zohľadňujúc hľadisko expedienta, teda vyučujúceho) cudzieho jazyka.

Cieľom nášho príspevku je distribúcia a následná klasifikácia chýb vyskytujúcich sa v písaných komunikátoch našich zahraničných študentov nefilologického zamerania, ktorí študujú medicínu v anglickom programe na Lekárskej fakulte Slovenskej zdravotníckej univerzity v Bratislave. Ide o hovoriacich s materinským jazykom neslovanským.

Predmetom výskumu sú písané prejavy študentov vyprodukované v školskej situácii na vyučovaní. Načrtujeme všeobecný prehľad najfrekventovanejších chýb, ktoré sa objavujú v počiatocnej fáze osvojovania slovenčiny ako cudzieho jazyka. Chyby demonštrujeme na písaných textoch vzniknutých na základe určitých stanovených kritérií a špecifikácií. Texty reflektujú referenčnú jazykovú úroveň A1 – úplný začiatok.

V teoretickom úvode predstavíme základné pojmy aplikovanej lingvistiky a dištinkciu pojmov *chyba*, *omyl*, *prerieknutie*. V praktickej časti predstavíme analyzované dáta – obsahové a časové vymedzenie zberu jazykového materiálu, podmienky jeho vzniku a charakteristiku testovaných subjektov. Na vybraných analyzovaných textoch demonštrujeme chyby pri osvojení slovenčiny zahraničnými medikmi.

Náš príspevok prezentuje parciálne výsledky prebiehajúceho dizertačného výskumu v oblasti interpretácie chýb nerodených hovoriacich s materinským ja-

zykom neslovanským v jednotlivých etapách osvojovania jazyka, ktorý sa realizuje na písaných komunikátoch.

Kľúčové slová: osvojovanie si jazyka, učenie sa jazyka, medzijazyk, jazykový transfer, chyba, error, mistake, komunikát, referenčná jazyková úroveň A1

Mgr. Vladimíra Bashir Géčová
Slovenská zdravotnícka univerzita v Bratislave
Lekárska fakulta
Ústav cudzích jazykov
Limbová 12
833 03 Bratislava
Slovenská republika
wladenka@gmail.com

Substantívna deklinácia v severošarišských a v podtatranských nárečiach z pohľadu pádového synkretizmu

Jozef Bilský

Príspevok vychádza z časti výskumov našej dizertačnej práce *Pádový synkretizmus vo východoslovenských nárečiach* (2019). Jazyky a dialekty sa neustále vyvíjajú, a to naprieč jazykovým rovinám. V príspevku analyzujeme dynamické procesy v podtatranských a severošarišských nárečiach v morfolologickej rovine – konkrétne vo vývine ich substantívnej deklinácie. V priebehu morfologického vývinu jazyka niektoré gramatické morfémy prešli len vnútroparadigmatickým vyrovnávaním, iné zasiahla aj medziparadigmatická analógia. Výsledkom tohto splývania gramatických morfém je pádový synkretizmus. Pádový synkretizmus je širší pojem a zahŕňa v sebe aj tvarovú analógiu, s čím súvisí tendencia po jednotnej tvaroslovnej báze, ktorá je pre slovenčinu typická. Pádový synkretizmus stále predstavuje aktuálnu tému v slovenskej dialektológii. V príspevku rozoberáme túto problematiku z diachrónneho hľadiska a v kontexte jazykových kontaktov. Je známe, že geograficky periférne dialekty sú jednak relatívne rezistentné voči jazykovým inováciám a jednak preberajú javy zo susedných dialektov. Vzhľadom na to, že ide o dva pomedzné východoslovenské nárečové areály, bude užitočné porovnať vývin a súčasný stav ich substantívnej deklinácie aj so zreteľom na jazykové kontakty. V prípade severošarišských nárečí pôjde o slovensko-rusínske a slovensko-poľské jazykové kontakty a pri podtatranských nárečiach ide predovšetkým o východoslovensko-stredoslovenské jazykové kontakty. Poukazujeme na spoločné a rozdielne znaky substantívnej deklinácie v jednotlivých skúmaných nárečiach a vysvetľujeme genézu špecifických relačných morfém. Pri klasifikácii východoslovenských nárečí vychádzame z publikácie R. Krajčoviča *Vývin slovenského jazyka a dialektológia* (1988) a pri plurálovej substantívnej deklinácii ponúkame vlastnú diferenciaciu severošarišských nárečí. Analýza pádového synkretizmu dopĺňa celkový kolorit dynamických procesov v slovenských nárečiach a celkovo aj v slovenskej či slovanskej morfológii.

Kľúčové slová: dynamické procesy, jazykové kontakty, relačná morféma, východoslovenské dialekty, vývin jazyka

PhDr. Jozef Bilský, PhD.
Univerzita Komenského v Bratislave
Centrum ďalšieho vzdelávania
Žižkova 10
811 02 Bratislava
Slovenská republika
jozef.bilsky@gmail.com

Gry językowe na oficjalnym profilu Łodzi na Facebooku

Katarzyna Burska

Większość polskich miast prowadzi prężnie działające fanpage'e na Facebooku, na których kilka razy dziennie publikowane są zróżnicowane tematycznie posty podejmujące najważniejsze dla danego regionu kwestie (np. historia, architektura, kultura, gastronomia, sport, walory przyrodnicze, bieżące wydarzenia, sposoby spędzania wolnego czasu). Wśród nich znajduje się także Łódź. Oficjalny fanpage miasta prowadzony przez UMŁ został założony w grudniu 2009 r., do tej pory zgromadził ponad 340 tys. obserwujących, co plasuje Łódź w czołówce najpopularniejszych profili polskich miast na Facebooku. Celem referatu jest analiza postów umieszczanych na oficjalnym fanpage'u Urzędu Miasta Łodzi na ww. portalu społecznościowym pod kątem wykorzystywanych we wpisach zabiegów, które mają być przejawem gry językowej z odbiorcą. Bazę materiałową stanowią wpisy z 2018 i 2019 r. Osoby prowadzące fanpage zdają sobie sprawę, że ważne jest nie tylko to, co się mówi, lecz także za pomocą jakich środków. Posty są konstruowane w sposób atrakcyjny dla internauty, autorzy bawią się językiem, nierzadko wykazując się kreatywnością. Najchętniej wykorzystywanym zabiegiem są nawiązania intertekstualne – tytuły i fragmenty dzieł kultury przywoływane są zarówno w postaci kanonicznej, jak i zmodyfikowanej. Wykorzystuje się i dzieła polskie, i obce. Do popularnych sposobów przyciągania uwagi internauty zaliczyć można również przekształcenia stałych połączeń wyrazowych, posługiwanie się hiperbolą, tworzenie neologizmów, wykorzystywanie wieloznaczności czy stylizację. Gra z odbiorcą odbywa się nie tylko na poziomie językowym – ponieważ posty konstruowane są zarówno z elementów werbalnych, jak i wizualnych (a czasem nawet audiowizualnych), zdarza się, że dopiero w połączeniu z obrazem przekaz słowny zyskuje na oryginalności. Takie wizualne-werbalne zabawy również zostaną poddane analizie. Ponadto podjęta zostanie próba odpowiedzi na pytanie, jakim funkcjom ma służyć publikowanie tak budowanych wpisów na oficjalnej stronie miasta na Facebooku.

Słowa kluczowe: gra językowa, kreatywność, intertekstualność, modyfikacje frazeologizmów, Facebook, fanpage

Dr Katarzyna Burska
Uniwersytet Łódzki,
Wydział Filologiczny UŁ
Instytut Filologii Polskiej i Logopedii
Zakład Współczesnego Języka Polskiego
ul. Pomorska 171/173
90-236 Łódź
Polska
kasiabl@poczta.onet.pl

Środki wartościowania w e-mailach marketingowych

Bartłomiej Cieśla

E-mail marketingowy to jedno z najbardziej popularnych narzędzi kreowania wizerunku w internecie. Stanowi on powszechnie wykorzystywaną formę komunikacji z jednej strony ze względu na relatywnie niską cenę, z drugiej zaś – ze względu na sposoby oddziaływania, wśród których można wskazać: generowanie ruchu na stronie internetowej, tworzenie społeczności stałych odbiorców treści, a także wezwanie do podjęcia konkretnej akcji, czy to zakupu, czy subskrypcji. Na popularność maili marketingowych wpływa także powszechność i dostępność aplikacji internetowych, dzięki którym możliwe jest nawiązanie kontaktu z użytkownikami w dowolnej chwili i dowolnym miejscu. Tak jak większość form promocji w internecie e-mail marketing zapewnia szybką modyfikację działań sprzedażowych i proste sposoby jej mierzalności.

Funkcją tekstów wskazanego rejestru jest nakłanianie czytelników do nabycia produktu lub skorzystania z usługi albo też budowanie społeczności osób skupionych wokół konkretnej firmy lub marki, co – rzecz jasna – w dłuższej perspektywie generować ma finansową korzyść. Oprócz tego, że bezpośrednio służą celom sprzedażowym, wykorzystywane są do informowania, edukowania, angażowania oraz budowania lojalności odbiorców. Istotne jest, by eksponować w nich wyjątkowe oferty i korzystać z odpowiednio budowanych baz danych, e-mail marketing stanowi bowiem formę porozumienia, która stosowana niewłaściwie, łatwo zniechęca potencjalnego klienta.

Celem analizy będzie opis językowych środków wartościowania dostrzeżonych w wypowiedziach stanowiących aktualizację wskazanego gatunku. W badaniu uwzględnionych zostanie 100 wiadomości elektronicznych wzywających do podjęcia jednostkowego działania, będących realizacją aktywności sprzedażowej na tzw. poziomie B2C.

Słowa kluczowe: e-mail, e-mail marketing, wartościowanie, gatunki internetowe

Dr Bartłomiej Cieśla
Uniwersytet Łódzki
Wydział Filologiczny
Zakład Współczesnego Języka Polskiego UŁ
ul. Pomorska 171/173
90-236 Łódź
Polska
bartlomiej.ciesla@uni.lodz.pl

Vzťahy medzi vybranými augmentatívnymi adjektívami

Katarína Gajdošová

Augmentatívnym adjektívam sa v minulosti venovali viacerí lingvisti. Najvýraznejšie z komparatívneho slovensko-českého pohľadu J. Bartáková (1998), ktorá vymedzuje aj konkrétne významy sufixálne tvorených adjektív (zakončenia na *-ánsky*, *-izný*) a prefixálne tvorených adjektív (prefixy *pra-*, *pre-*, *pri-*). Porovnanie slovníkového spracovania sufixálne tvorených augmentatívnych adjektív a ich výskytu v textových korpusoch (Gajdošová, 2019) odkrylo ich reálne používanie v súčasnom jazyku. V tomto príspevku sa venujeme presne vymedzenej skupine augmentatívnych adjektív tvorených sufixálne aj prefixálne od základových adjektív *ďaleký*, *dlhý*, *hlboký*, *hrozný*, *hrubý*, *mohutný*, *obrovský*, *ohromný*, *ozrutný*, *široký*, *ukrutný*, *veľký*, *vysoký*. Vzhľadom na širšie významové pole celej tejto skupiny adjektív sa nazdávame, že prefixálne a sufixálne tvorené augmentatívne adjektíva si môžu byť v istých kontextoch synonymami. Vo všeobecnosti môžeme tvrdiť, že sufixálne tvorených adjektív je v slovenčine len 26 a prefixálne tvorených augmentatívnych adjektív je nepomerne viac, napr. *primúdry*, *predobry*, *prikrátky*. V skupine základových adjektív, od ktorých je možné vytvárať adjektíva súčasne sufixálne aj prefixálne, však môžeme konštatovať, že prefixálne tvorených adjektív od tejto skupiny je podstatne menej, napr. základové adjektívum *hrubý*; sufixálne odvodené adjektíva *hrubánsky*, *hrubičizný*, *hrubitánsky*, *hrubizný*, *hrubočizný*; prefixálne odvodené iba jediné adjektívum *prihrubý*. Niektoré prefixálne tvorené podoby adjektív v tejto skupine síce môžu existovať (systémovo), ale v textoch ich nenachádzame (napr. *prihrozný*, *preširoký*).

Z formálneho hľadiska kladieme teda v príspevku k skupine sufixálne tvorených augmentatívnych adjektív (*ďalečizný*, *dlhánsky*, *dlhočizný*, *dlhokánsky*, *dlžizný*, *hlbočizný*, *hlbokánsky*, *hrozitánsky*, *hrubánsky*, *hrubičizný*, *hrubitánsky*, *hrubizný*, *hrubočizný*, *mohutánsky*, *obrovitánsky*, *ohromitánsky*, *ozrutánsky*, *širočizný*, *širokánsky*, *toličizný*, *tolikánsky*, *ukrutánsky*, *veličizný*, *velikánsky*, *vysočizný*, *vysokánsky*) jej paralelu v prefixálne tvorených augmentatívnych adjektívach. Na základe reálneho výskytu v textových korpusoch z celku Slovenského národného korpusu hodnotíme, ktoré sufixálne tvorené adjektíva nemajú paralelu v prefixálne utvorených tvaroch. Kolokačnou analýzou augmentatívnych adjektív v tejto skupine ďalej stanovujeme ich významové pole na základe substantívnych kolokátov, ktoré v textoch nachádzame. Tým usúvzťažňujeme synonymnosť konkrétnych adjektív, resp. snažíme sa odlíšiť jasnejšie význam prefixálne a sufixálne tvorených augmentatív od vyššie uvedených základových adjektív. Výskum je príspevkom k analýze adjektív v súčasnej slovenčine na korpusovej báze.

Kľúčové slová: augmentatívne adjektívum, prefix, sufix, význam, Slovenský národný korpus, kolokácia, substantívum

Mgr. Katarína Gajdošová, Ph.D.
Slovenská akadémia vied
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra
Panská 26
811 01 Bratislava
Slovenská republika
katarina.gajdosova@korpus.juls.savba.sk

Vybrané modálne výrazy v jazykovej praxi

Barbora Hurtuková

V predkladanom príspevku sa venujeme problematike opisu dvoch kategórií, ktorých realizáciu vo výpovediach môžeme sledovať – kategórii epistemickej modálnosti a kategórii evidenciality, súhrnne označovaných aj ako subkategórie patriace do kategórie epistemicity, ktorým sa na poli slovenskej jazykovedy výraznejšie nevenuje osobitná pozornosť.

Cieľom tejto práce je na základe pragmatickej interpretácie nami zvolených modálnych výrazov v aktuálnych komunikátoch slovenčiny opísať a zdôvodniť ich funkčný potenciál a z pragmatickej pozície vysvetliť ich zmysel pre používateľov jazyka. Počas vykonaného výskumu sme sa zameriavali predovšetkým na presah pragmatického prístupu nad systematickou deskriptívnou lingvistikou. Práca je rozdelená na teoretickú a výskumnú časť. Teoretická časť prináša opisný pohľad na danú problematiku a vymedzuje základné teoretické konštrukty a príslúchajúce definície a charakteristiky.

Za prechodník práce sme zvolili kapitolu, v ktorej sme sa pokúsili o fokusáciu na prienik osobnosti človeka, subjektivitu a zároveň na jazyk. Z filozofického hľadiska sledujeme prístupy chápania jednak osobnosti, ale aj to, ako je jazyk neodmysliteľnou a neodnímateľnou súčasťou podstaty osobnosti každého človeka. Vyslovujeme hypotézy, či je možné spájať reagovanie človeka ako osobnosti na podnety a situácie, ktorým je vystavený vo svojej životnej orientácii s jazykovým vyjadrovaním postojov, názorov, vôle a presvedčení. Subjektívny prvok je najstarším elementom jazyka. Myšlienka o tom, že jazyk, výpoveď a hovoriaci sú vzájomne silne prepojené, vedie k názoru, že jazyk teda nie je len prostriedkom komunikácie, ktorý má iba istý objektívny alebo abstrakčný deskriptívny potenciál, ale fenomén kosubstančný s ľudstvom.

Vo výskumnej časti práce prinášame analýzu a následnú interpretáciu zvolených modálnych výrazov, ktoré sme získali počas zberu dát z jazykovej praxe. Výskumná časť analyzuje používanie zaznamenaných modálnych výrazov v rôznych komunikačných sférach s dôrazom na ich potenciál, vhodnosť a funkčnosť počas jednotlivých vybraných interakcií.

Naším zámerom je inšpirovať a vytvárať pomyselnú bázu, z ktorej vychádzajú ďalšie podnetné otázky a úvahy pre pragmatické nazeranie na modálne výrazy v jazykovej praxi. Uvedomujeme si rozsiahlosť skúmaného spektra výrazov, no v rámci nášho nastoleného výskumu sme sa snažili uchopiť myšlienku presahu pragmatického nazerania na lingvistikú nad systémovým deskriptívnym uväznením v teórii.

Prijímateľom nášho textu ponechávame slobodný priestor na konštruovanie vlastných ideí a postojov k nami zvolenému materiálu či spôsobu jeho interpretácie. A hoci sa nám možno nepodarilo uspokojivo predostrieť všetky odpovede, dovoľíme si za dôležitejšie považovať to, že sme sa pokúsili o kladenie správnych otázok. Štúdium a výskum jazyka od nás vyžaduje byť striedavo v rôznych rolách ako interpreti, bádatelia, ale aj kritici, aby sme mohli v čo najširšom význame obsiahnuť samotnú povahu jazyka.

Kľúčové slová: kategória epistemicity, epistemická modálnosť, evidencialita, modálne výrazy, aktuálne komunikáty

Mgr. Barbora Hurtuková
Univerzita Komenského v Bratislave
Filozofická fakulta
Katedra slovenského jazyka
Gondova 2
814 99 Bratislava
Slovenská republika
barbora.hurtukova@gmail.com

Komparace vybraných pasáží z textů Tomáše ze Štítného

Marek Janosik-Bielski

Příspěvek představuje kvalitativní komparaci textu o devíti lidských stavech z vybraných sborníků Tomáše ze Štítného z hlediska jejich struktury a stylu. Cílem této komparace je vytvoření seznamu a typologie jazykových rysů dvojího typu: (I) na jedné straně jevů přisouditelných osobnímu stylu autora, tj. Tomáše ze Štítného, (II) na straně druhé jevů poukazujících na možný vliv jednotlivých opisovačů. U zvolených textů jsou dodrženy podmínky nepochybného autorství Tomáše ze Štítného, dostatečného rozsahu a reprezentativního dochování. V analýze je brána v potaz komplikace, že jde o opisy, a že tudíž rozpoznání autorského stylu a opisovačských zásahů nebo pochybení může být velmi složité.

Hlubší analýzy dané problematiky v novodobých dějinách nejsou časté a soustavnější zpracování nacházíme především v českém prostředí v polovině XX. století. Ve 40. letech se na toto téma vedla vášnivá, leč argumentačně nekonzistentní diskuse mezi Františkem Ryšánkem (Ryšánek 1946), který hovořil ve prospěch Štítného autorství, a Františkem Šimkem (Šimek 1946), který mu oponoval; každý z nich však nahlížel problém z trochu jiného hlediska. Otázce autorství se pak v průběhu 50. let věnoval ve svých studiích také Josef Straka (např. Straka 1958 a Straka 1993, vydáno posmrtně), který Tomášovo autorství popírá. Od té doby zůstává otázka autorství otevřená.

Pro účely tohoto výzkumu byly vybrány, transkribovány, emendovány a analyzovány pasáže z vybraných štítenských sborníků obsahující pojednání srovnávající devět stavů lidských s devíti stavy andělskými. Komparace vybraných pasáží se soustředí na řešení dílčích otázek spjatých s charakterizací autorského stylu, zejména jak zásadní a časté jsou textové změny mezi edicemi obdobného textu (stejněho tématu), zda jsou tyto změny náhodné/případné, nebo souvisejí s jiným pojetím a zpracováním tématu či zda je možné rozpoznat autorské zásahy od změn opisovačských a na základě jakých kritérií. V rámci kvalitativní komparace obou verzí byly srovnány shodné či podobné (ad I) a naopak výrazně odlišné (ad II) jazykové prostředky na rovinách morfologické, lexikální, syntaktické (řešení obdobných konstrukcí), strukturní/hypersyntaktické (členění textu a pořadí textových pasáží), intertextuální (odkazy na jiná díla, práce s citáty) a stylové (výběr jazykových prostředků a práce s nimi).

Hlavním výsledkem této fáze výzkumu bude seznam a typologie strukturních a stylových jazykových jevů, které lze přičíst specifickému stylu autora, a lze je tedy očekávat i v jiných textech Štítného. Této typologie bude později využito k verifikaci teze o Štítného autorství anonymně dochované *Legendy o Barlaamovi a Josafatovi*.

Klíčová slova: Tomáš ze Štítného, jazyk, styl, struktura, varianty

Seznam literatury:

- BENDOVIÁ, Martina: Reprezentace ideálu ženy v díle Tomáše ze Štítného. Praha: UK 2014. Bakalářská práce.
- PYTLÍKOVÁ, Markéta: Průzkum překladové a překladatelské stránky první redakce staročeského biblického překladu. Olomouc: UPOL 2011. Disertační práce.
- RYCHTEROVÁ, Pavlína: Vidění svaté Brigity Švédské v překladu Tomáše ze Štítného. Praha: Filosofia 2009. 436 s.
- RYŠÁNEK, František: Knížky o Barlaamovi a T. Štítný. In: Právo lidu, 1946, roč. 49, č. 9, s. 3.
- SPUNAR, Pavel: Repertorium auctorum Bohemorum provectum idearum post Universitatem Pragensem conditam illustrans, tomus I. Wratislaviae – Varsaviae – Cracoviae – Gedani – Lodziae: Ossolineum – Studia Copernicana, ed. č. 25, 1985, č. 522, s. 197.
- STRAKA, Josef: Přeložil vsuktku legendu o Barlaamovi a Josafatovi Tomáš ze Štítného? In: Z kralické tvrže, 1991–1992, roč. 18, s. 4 – 19.
- STRAKA, Josef: Ani kratší úprava staročeské legendy o Barlaamovi a Jozafatovi není prací Tomáše ze Štítného. In: Rodné zemi. Brno: Musejní spolek v Brně 1958. s. 356.
- ŠIMEK, František: Legendu o Barlaamovi a Josafatovi přeložil do češtiny Tomáš ze Štítného. In: Listy filologické, 1946, roč. 70, č. 2 – 3, s. 79 – 97.

Mgr. Marek Janosik-Bielski
Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Katedra českého jazyka a literatury
Komenského 314/2 (budova P)
460 05 Liberec V-Kristiánov
Česká republika
marek.janosik.bielski@tul.cz

Kontrastívna analýza minimálnych stabilných konštrukcií: Predložkovo-menné spojenia miery a kvantity v nemčine

Blanka Jarolínová

Ustálené slovné spojenia fungujú ako samostatné jednotky, ktoré vykazujú vysoký stupeň lexikalizácie, čím sa stávajú zaujímavým objektom skúmania pre jazykovedcov. Tieto tvoria veľmi širokú škálu a rozdeľujú sa následne do skupín podľa formálnych, sémantických a pragmatických kritérií. Cieľom nášho skúmania sú nemecké predložkovo-menné spojenia, ktoré pozostávajú zo substantív a prepozícií, napr. ohne Ende (bez konca), am Anfang (na začiatku), seit Jahren (celé roky), ktorých špecifikom je, že pri nich absentuje člen, resp. v danom lexikalizovanom význame je petrifikovaný. Centrálnym kritériom pre vymedzenie týchto binárnych predložkovo-menných spojení je ich autonómnosť ako lexikálne jednotky. Táto hovorí o tom, ktoré komponenty sú obligatórne a ktoré fakultatívne. Predložkovo-menné spojenia vystupujú v rôznych funkciách, pričom najčastejšia je adverbialná. Z tohto pohľadu ich možno deliť do štyroch skupín a síce na lokálne, modálne, kauzálne a temporálne. Zaujímavým a doposiaľ detailnejšie neskúmaným objektom sú predložkovo-menné spojenia miery a kvantity, ktoré vyjadrujú veľkosť alebo množstvo a majú predovšetkým modálny charakter napr. nach Belieben (podľa ľubovôle), nach Gusto (podľa gusta), nach Vereinbarung (podľa dohody). Veľmi dôležitú úlohu hrá pri tejto skupine rekurentná nulová pozícia, ktorá stojí medzi substantívom a prepozíciou a vyказuje vysoký stupeň lexikalizácie. Nulová pozícia môže byť rozšírená rôznymi slovnými druhmi. Najčastejšie ich zastávajú adjektíva, napr. nach individuellem Wunsch (podľa individuálneho želania) alebo zámená napr. nach Ihrem Wunsch (podľa Vášho želania).

Ako dôvody výskumu predložkovo-menných spojení miery a kvantity môžeme uviesť napr. ich nedostatočný lexikografický opis, nedôkladné spracovanie z teoretického hľadiska, ale aj problém autonómnosti predložkovo-menných spojení alebo aj ich nedostatočný opis z kontrastívneho hľadiska.

Východiskovým bodom pre náš výskum tvorí online modul PREPCON. Ide o databázu, ktorá dokumentuje mieru výskytu predložkovo-menných spojení s rekurentnou nulovou pozíciou na mieste člena, resp. s jeho petrifikáciou v danej konštrukcii.

Kľúčové slová: ustálené slovné spojenia, predložkovo-menné spojenia, kontrastívna analýza, nemecký jazyk

Mgr. Blanka Jarolínová
Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Filozofická fakulta
Katedra germanistiky
Nám. J. Herdu 2
917 01 Trnava
Slovenská republika
jarolinovabianka@gmail.com

Slovenský jazyk a slovenská literatúra v maďarských školách

Katarína Jóbová Sziveková

Vzdelávací štandard zo slovenského jazyka a slovenskej literatúry je pedagogický dokument, ktorý stanovuje výkon a obsah a umožňuje aj rozvíjanie individuálnych učebných možností žiakov. Učebný predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra na základe ŠVP podľa ŠPÚ sa zaraďuje medzi špecifické učebné predmety základnej školy s vyučovacím jazykom maďarským. Slovenský jazyk je štátnym jazykom v SR a súčasne dorozumievacím jazykom občanov maďarskej národnosti v styku s národmi a národnosťami v SR. Nie je však materinským jazykom žiakov ani vyučovacím jazykom školy s VJM. Špecifickosť učebného predmetu determinuje skutočnosť, že slovenský jazyk je v školách s vyučovacím jazykom maďarským druhým špecifikovaným jazykom (L2).

Slovenský jazyk je z aspektu žiaka, ktorého materinským jazykom je maďarčina, jazykom úplne odlišným, ktorý je typologicky flektívny a genealogicky ide o slovenský indoeurópsky jazyk. Maďarský jazyk sa typologicky zaraďuje medzi aglutinačné jazyky a genealogicky medzi ugrofínske jazyky.

Súčasný spoločenský zmeny ovplyvňujú systém vzdelávania, ktorý kladie dôraz na aktívne ovládanie slovenského jazyka žiakmi na všetkých typoch a druhoch škôl s prihliadnutím na žiakov s vyučovacím jazykom národnostných menšín. V tomto prostredí je situácia o to zložitejšia, že pre väčšinu detí, ktoré menšinové školy navštevujú, nie je slovenčina materinským jazykom.

Otázka bilingvizmu nie je úplne nová, ale v ostatných rokoch najmä v dôsledku väčšej migrácie sa stáva mimoriadne aktuálnou a spolu s ňou aj podrobný opis tohto javu, resp. otvára sa otázka opisu kritérií pre identifikovanie jednotlivca ako bilingvistu.

Kľúčové slová: vzdelávací štandard, druhý jazyk- L2, materinský jazyk, bilingvizmus

PaedDr. Katarína Jóbová Sziveková
Základná škola Józsefa Kovátsa s vyučovacím jazykom maďarským
Hlavná 889
946 34 Bátorove Kosihy
Slovenská republika
katarina.szivekova@gmail.com

Logopedický prístup k hodnoteniu orálneho diskurzu

Viktória Kevická

Úvod a cieľ výskumu: V rámci logopédie sa vzorky orálnych diskurzov považujú za efektívny zdroj dát, týkajúcich sa nielen jazykového použitia, ale aj jazykovej formy či obsahu. Umožňujú posúdiť mnoho prvkov jazykových procesov, a to za relatívne krátky čas. Preto sa hodnotenie orálneho diskurzu stáva stále populárnejším v rámci logopédie a odporúča sa jeho aplikácia u dospelých jedincov s neurogénymi poruchami komunikácie (Dipper & Pritchard, 2017). Na Slovensku existuje niekoľko nástrojov na hodnotenie jazykových procesov v dospeljej populácii, ale tieto nástroje sa zameriavajú hlavne na úroveň slov a viet, kým nástroj na hodnotenie procesov na úrovni diskurzu absentuje. Vzhľadom na tento fakt bolo cieľom našej štúdie navrhnuť postup hodnotenia jazykovej produkcie na úrovni diskurzu.

Metódy: Vytvorili sme metódu na hodnotenie diskurzu pre slovensky hovoriacu dospelú populáciu. Táto metóda obsahuje presné pravidlá pre elicitáciu, transkripciu a analýzu vzorky diskurzu. Na elicitáciu vzorky diskurzu sme aplikovali rozprávanie príbehu o Popoluške. Následne sa vzorka diskurzu doslovne transkribuje a vykonáva sa analýza. Analýza je rozdelená do niekoľkých oblastí, podobne ako je to v metóde hodnotenia diskurzu od autorov Andretta a Marini (2014). Tieto oblasti zahŕňajú: produktivitu; chyby vo fonológii, gramatike a lexike; naratívnu organizáciu a informatívnosť. Našu metódu sme použili na zhodnotenie diskurzov troch pacientov s rôznymi typmi neurogénnych porúch komunikácie. Hodnotili sme vzorku jednej pacientky s Brocovou afáziou (48 rokov, VŠ vzdelanie, stredne ťažká afázia), jedna pacientka s Parkinsonovou chorobou bez demencie (65 rokov, SŠ vzdelanie, mierny stupeň ochorenia) a jedna pacientka s Alzheimerovou chorobou s demenciou (82 rokov, ZŠ vzdelanie, stredne ťažký stupeň demencie).

Výsledky: Zostavili sme jazykové profily pre každého pacienta. V prípade pacientky s Brocovou afáziou, ako je to aj pri každom inom type afázie (Raymer, 2005), je hlavným problémom anómia spôsobujúca anomické pauzy alebo parafázie. Reč našej pacientky bola neplýnulá s fonologickými parafáziami ($n = 8$) a vysokým počtom fonologických opráv ($n = 30$), čo naznačuje pomerne dobrú úroveň monitorovania vlastného prejavu. V porovnaní s tým, pacientka s Parkinsonovou chorobou spravila niekoľko fonologických ($n = 21$), gramatických ($n = 9$), lexikálno-sémantických ($n = 3$) a konektívnych chýb ($n = 3$). Takmer polovica (48,57 %) týchto chýb zostala neopravených, čo naznačuje nižšiu úroveň monitorovania. V oboch prípadoch, pri Brocovej afázii aj Parkinsonovej chorobe, bola kvalita naratívnej organizácie a informatívnosti dostatočná (v oboch

prípadoch diskurzy obsahovali všetky identifikované tematické celky v príbehu Popolušky). Naopak, hlavným problémom pacientky s Alzheimerovou demenciou bola nízka informatívnosť orálneho diskurzu (vyjadrené iba 2 z 8 tematických celkov) kvôli vysokému počtu tematicky neadekvátnych výpovedí ($n = 19$). Úroveň monitorovania bola tiež nižšia. Pacientka s Alzheimerovou demenciou spravila veľké množstvo rôznych chýb ($n = 39$), z ktorých viac ako 90 % zostalo neopravených.

Záver: Nami zostavená metóda hodnotenia diskurzu odhalila rozdiely medzi tromi pacientmi s rôznymi neurogénymi poruchami. Či sú tieto rozdiely typické pre daný typ neurogénej poruchy, zostáva predmetom ďalšieho výskumu. Na základe hodnotenia orálneho diskurzu sme boli schopní zachytiť narušené aspekty jazykovej produkcie (ktoré by zostali nepovšimnuté iba pri analýze na úrovni slov alebo viet). Tieto informácie môžu pomôcť pri vytváraní intervenčných plánov pre pacientov na zlepšenie ich komunikačných schopností.

Kľúčové slová: hodnotenie diskurzu, diagnostika

Mgr. Viktória Kevická
Ústav psychologických a logopedických štúdií
Katedra logopédie
Račianska 59
813 34 Bratislava
Slovenská republika
wiki.kevicka@gmail.com

Príčastia ako hapax legomenon vo vybraných zdrojoch Slovenského národného korpusu

Laura Klimová

Korpusy textov rôzneho zamerania predstavujú hodnotný materiál na lingvistické výskumy. Jedným z najčastejších prístupov k jazykovým javom v korpusoch je analyzovať ich frekvenciu a z nej následne vyvodzovať závery týkajúce sa skúmanej problematiky. Pozornosť sa pritom zvyčajne sústreďuje na vysokofrekventované slová a slovné spojenia. V našom príspevku sa zameriavame na opačný jav, teda na slová, ktorých frekvenčná hodnota sa rovná absolútnemu výskytu 1. Slová v tejto skupine sú výnimočné svojím tvarom, významom alebo môže ísť aj o chybu, ktorú urobil autor, prípadne vznikla pri prepisovaní či konverzii textu. Tokeny s absolútnym výskytom 1 sa v korpusovej lingvistike označujú ako hapax legomenon. V korpusoch sa takýchto tokenov nachádza veľké množstvo, no do nášho príspevku sme z nich vybrali príčastia. Na vlastnú analýzu príčastí je nevyhnutné zo základného súboru lem, ktoré majú absolútnu frekvenciu 1, najskôr manuálne vybrať také lemy, ktoré majú priradenú informáciu o tom, že patria medzi príčastia (morfológická značka G). Ďalej nasleduje vytriedenie a odstránenie tokenov obsahujúcich gramatické chyby a preklepy. Až takto spracovaný a pripravený materiál je možné ďalej skúmať, kategorizovať a porovnávať.

V našom príspevku hodnotíme, aké príčastia sa ako hapax legomenon vyskytujú v jednotlivých zdrojoch Slovenského národného korpusu. Na analýzu sme si z celku Slovenského národného korpusu zvolili podkorpusy odborných textov (prim-8.0-public-prf), umeleckých textov (prim-8.0-public-img) a súdnych rozhodnutí (judikat-1.0), ktoré svojou obsahovou, významovou aj štylistickou rôznorodosťou poskytujú široké spektrum rozličných hapaxov aj v slovnej triede príčastí. Jednotlivé hapaxy analyzujeme z hľadiska frekvencie v závislosti od toho, v akom type textov sa nachádzajú, ako aj podľa toho, či ich výskyt je jedinečný v rámci všetkých nami skúmaných korpusoch.

Kľúčové slová: hapax legomenon, príčastie, korpusová lingvistika

Mgr. Laura Klimová
Slovenská akadémia vied
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra
Panská 26
811 01 Bratislava
Slovenská republika
laura.klimova@ korpus.juls.savba.sk

Spisovná slovenčina vo Vojvodine v medzivojnovom období v kontexte jazykovej kultúry

Samuel Koruniak

Spisovná slovenčina na území dnešnej Vojvodiny sa vyvíjala súbežne so slovenčinou v materskom prostredí, pričom počiatočné vzdialovanie „dvoch podôb“ slovenčiny sa naštartovalo vznikom nových štátnych útvarov po prvej svetovej vojne. V kontexte dejín spisovnej slovenčiny mimo územia Slovenska je dôležité, aby sme si uvedomili politicko-spoločenské a kultúrne okolnosti, v ktorých sa vyvíjala slovenská menšina, ako aj úroveň starostlivosti o najprestížnejšiu varietu a miera jej kultivovania. Z hľadiska posledného si vojvodinskí (vtedy juhoslovanskí) Slováci kreovali kultúrno-spoločenské inštitúcie, kde by sa kvantitatívne na vyššej úrovni uplatňovala (alebo sa mala uplatňovať) spisovná slovenčina, čím sa postupne vytváralo centrum enklávnej slovenčiny, v ktorom sa aplikovali (a ešte stále aplikujú) všetky jazykové variety. I keď vo všeobecnosti prajná situácia v slovanskom štáte dávala možnosť Slovákom, aby si svoje menšinové a jazykové práva presadzovali tam, kde to viac-menej vykonávajú aj v súčasnosti, predsa sa z hľadiska vývinu slovenčiny modifikovala aj jej spisovná podoba, pretože na ňu vplývali také okolnosti, ktoré v materskom štáte neboli viditeľné, prípadne boli prítomné v inej forme. Prítomnosť väčšinového srbochorvátskeho jazyka, prípadná uzavretosť rurálneho prostredia, silné presadzovanie a status nárečovej podoby jazyka a neexistencia urbánneho centra sú dôležitými faktormi na vytváranie vlastnej jazykovej situácie a svojskej cesty vývinu predovšetkým spisovnej slovenčiny. Tým, že sa spisovná slovenčina dostala do sfér, kde dovtedy nebola prítomná, alebo tam figurovala v minimálnom množstve, začínajú sa vynárať aj prví tzv. ochrancovia spisovnej variety, ktorí upozorňovali na narúšanie jej normy. I keď väčšia časť z nich nebola lingvisticky orientovaná, prípadne nebola vedecky a pedagogicky činná, predsa mali blízko k spisovnej podobe, čiže ju každodenne používali. V príspevku sa preto budeme zaoberať mechanizmami jazykovej kultúry v medzivojnovom období, a tým aj možnými regulátormi, ktoré mohli prajne vplývať na úroveň spisovnej slovenčiny, prípadne zabrániť jej narúšaniu. Vladimír Hurban Vladimírov, známy dramatik, staropazovský farár a Ladislav Zgúth, taktiež farár, najviac spomedzi všetkých upozorňovali na niektoré nedbanlivosti, či na nie veľmi potešiteľný stav z hľadiska spisovnej slovenčiny. Rovnako na tomto mieste prezentujeme aj súdobé lingvistické práce najmä spomenutých autorov, ktoré analyzovali spisovnú podobu vo vybranom prostredí, a tak prispeli k fondu a výskumnej sonde o vojvodinskej slovenčine.

Kľúčové slová: spisovná slovenčina, minoritný jazyk, vojvodinskí Slováci, VHV, Ladislav Zgúth

Mgr. Samuel Koruniak, PhD.
Univerzita v Kolíne
Filozofická fakulta
Inštitút slavistiky
Weyertal 137
50 931 Kolín nad Rýnom
Nemecko
saminokoruniak@gmail.com

Gender auf Russisch: Die Entwicklung der russischen Genderlinguistik von den 90ern Jahre bis heute

Daria Korznikova

Dieser Beitrag ist den Problemen und Besonderheiten der russischen Genderlinguistik als Disziplin gewidmet. Genderlinguistik als Disziplin existiert parallel in mehreren Philologien, allerdings entwickelt sie sich nicht gleichmäßig und identisch in jeder Sprache oder sogar in jedem Land, wo dieselbe Sprache gesprochen wird. Die russische Genderlinguistik ist viel später entstanden, als die gleichen Disziplinen in westeuropäischen Ländern und in den USA. Die weitere Entwicklung von der russischen Genderlinguistik wurde durch verschiedene Hindernisse geprägt. Manche von ihnen sind für jede neue Forschungsrichtung typisch: Die Notwendigkeit, das in den anderen Ländern bereits Erforschte „nachzuholen“, terminologische Unklarheit und Unzugänglichkeit von Literatur. Dahingegen sind manche von den Problemen, die der russischen Genderlinguistik begegnet sind, spezifisch für Genderforschung: Negatives öffentliches Bild vom Feminismus, Inhomogenität der Forschungsqualität und sogar das Ausnutzen von Gender-Thematik in der sogenannten „falschen Genderforschung“ (Gapova 2010, S. 80). Dieser Beitrag bietet einen neuen kritischen Überblick auf die Entwicklung der russischen Genderlinguistik, fasst die Tendenzen, Probleme und Besonderheiten dieser Forschungsrichtung zusammen und bietet einen Ausblick in die Perspektive der Forschung.

Es muss vorab vermerkt werden, dass die Redewendungen „russische Genderlinguistik“ und „Genderlinguistik in Russland“ nicht immer austauschbar sind, da der erste Begriff viel breiter ist: Zum einen, wird auf Russisch nicht nur in Russland gesprochen, und zum anderen, wird die russische Sprache in vielen ost- und westeuropäischen Ländern erforscht. Hier wird es um das gesamte Massiv der genderlinguistischen Forschungen der russischen Sprache gehen, wobei konkret die genderlinguistische Forschung der russischen Sprache in Russland im Vordergrund stehen wird.

Die Klassifizierung von den Quellen war keine leichte Aufgabe, da die Entwicklung der Disziplin nicht stetig war, und es entstanden in mehreren Ländern die Werke unterschiedlicher Niveaus. Selbst wenn nur die wissenschaftlichen Arbeiten in Russland miteinander verglichen werden, können mehrere Unterschiede in Begrifflichkeiten und im Verstehen vom Konzept von Gender festgestellt werden.

Zumal gab es über eine lange Zeit eine deutliche Trennung zwischen zwei Genre in der russischen Genderlinguistik: Einige WissenschaftlerInnen haben die Sprache beschrieben, und wie dort die Kategorien Mann und Frau zum Ausdruck kommen, und die anderen haben die Art, wie Männer und Frauen sprechen, beschrieben, und nach den Unterschieden zwischen den beiden gesucht.

Dennoch wurde sich hier dafür entschieden, die wissenschaftlichen Werke chronologisch aufzulisten, denn es ist essenziell, zu zeigen, dass sich die russische Genderlinguistik mit der Zeit entwickelte, und wie genau das passierte.

Trotzt der oben beschriebenen Inhomogenität der Forschung, erwies es sich als möglich, die Entwicklung der russischen Genderlinguistik in 3 Entwicklungsphasen aufzuteilen:

- Die erste Phase umfasst die 90er Jahre – das Jahrzehnt, in dem die Genderlinguistik als Disziplin nach Russland kommt. Da Genderlinguistik, sowie Gender Studien generell in Russland noch neu und unbekannt waren, wurden die damals erschienen Werke hauptsächlich den allgemeinen Fragen gewidmet. So gab es die ersten Ansätze, die Begrifflichkeiten zu klären und die Begriffe Gender und Sex ins Russische zu übersetzen. Dementsprechend gab es relativ häufig Werke, die eine Art Übersicht über die Genderlinguistik in Westeuropa und in den USA verschaffen wollten (Kirilina 1998a, 1998b). In Russland kann diese Periode einigermaßen als das „Kennenlernen“ von Genderlinguistik bezeichnet werden, da es damals als neues, „fremdes“ und überwiegend „westliches“ Wissen wahrgenommen wurde.
- Die nächste Phase ist die russische GL in den 2000er – die Zeit, wenn die GL schon als eigenständige Disziplin wahrgenommen wurde. Es erschienen in dieser Zeit mehrere Sammelwerke zum Thema Gender und Sprache (Kirilina 2000; Bußmann und Hellinger 2001), vor allem, die, wo die russischen AutorInnen zusammen mit den europäischen veröffentlicht wurden (van Leeuwen-Turnovcová 2002; van Leeuwen-Turnovcová und Röhrborn 2003; Cheauré 2005).
- Die dritte Phase kann bedingt ab 2010 abgegrenzt werden – und bis zum heutigen Tage. Charakteristisch sind für diese Phase stärkerer Fokus auf die theoretischen und methodologischen Grundlagen der Forschung sowie Interdisziplinarität der Arbeit. Das Konzept vom Gender wird stärker reflektiert. Obwohl Gender auch in den vorherigen Jahrzehnten als ein soziales Konstrukt verstanden wurde, wurde die Existenz von Konzepten von „Mann“ und „Frau“, „Männlichkeit“ und „Weiblichkeit“ an sich nicht hinterfragt. Jetzt werden sie aber in Frage gestellt und dekonstruiert – oft im Rahmen von post-strukturalistischen und post-konstruktivistischen Zugänge.

- In dem Beitrag wird detaillierter beschrieben, wie genau jede von diesen Phasen passierte und es werden die signifikantesten oder einfach für diesen Zeitabschnitt charakteristischen Arbeiten genannt.

Schlüsselwörter: Genderlinguistik, Gender Studies, Soziolinguistik, russische Sprache

Daria Korznikova, MA
Humboldt-Universität zu Berlin
Institut für Slawistik und Hungarologie
Dorotheenstraße 65
10117 Berlin
Deutschland
daria.korznikova@gmail.com

Fungovanie adjektív vo vybraných dielach Dušana Mitanu (Analýza na báze Slovenského národného korpusu)

Romana Krolčíková

Dušan Mitana sa etabloval v 70. rokoch 20. storočia ako významný prozaik patriaci medzi mladú generáciu autorov zoskupených okolo časopisu *Mladá tvorba*. Originalitou svojej poetiky zaujal viacerých dobových, ako aj neskorších literárnych vedcov, predovšetkým Tomáša Horvátha, ktorý sa vo svojej monografii s názvom *Dušan Mitana* detailne venoval literárnovedným analýzám vybraných autorových diel. Náš výskum, ktorého výsledky predstavíme v príspevku s názvom *Fungovanie adjektív vo vybraných dielach Dušana Mitanu*, je realizovaný primárne v jazykovej, nie literárnej rovine, a nadväzuje tak na rozvíjajúce sa skúmanie literárnych textov pomocou kvantitatívnych metód a nástrojov (tzv. digital literary studies). V príspevku chceme poukázať na štylisticky funkčné využitie jazykových prostriedkov vo vybraných dielach Dušana Mitanu, pričom sa zameriavame na analýzu adjektív s dôrazom na ich morfológické, syntaktické a lexikálne vlastnosti. Pri analýze vybraných textov využívame zdroje a nástroje, ktoré sú k dispozícii v rámci Slovenského národného korpusu. Frekvenciu adjektív a ich syntaktické rozloženie vo vybraných textoch nemožno chápať a interpretovať ako izolované jazykové javy, ale je nutné zamerať sa na ich zaradenie podľa významu a formy. Zo syntaktického hľadiska sa zameriavame na funkciu adjektív vo forme atribútu, vetného základu, predikátu a doplnku. Sekundárne sa v našom príspevku snažíme stručne načrtnúť možnosti využitia korpusovej lingvistiky, teda kvantitatívneho prístupu pri literárnovedných výskumoch s dôrazom na využitie pri kvalitatívnom výskume. Pre potreby našej analytickej práce boli v rámci Slovenského národného korpusu vytvorené osobitné interné korpusy z vybraných diel Dušana Mitanu, a to zo zbierok poviedok *Psie dni* a *Nočné správy*, a z novely *Patagónia*, na ktorých sa náš lingvistický výskum realizuje.

Kľúčové slová: adjektíva, Dušan Mitana, korpusová lingvistika, Slovenský národný korpus

Mgr. Romana Krolčíková
Slovenská akadémia vied
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra
Panská 26
811 01 Bratislava
Slovenská republika
romanakrolcikova@gmail.com

Najstarší zachovaný súpis obyvateľov mesta Brezno ako prameň výskumu historickej urbanonymie a antroponymie

Marek Locek

V príspevku sa zameriavame na výskum autentického jazykového materiálu zo 17. storočia. Na základe zachovaného súpisu obyvateľov od rehole piaristov podľa domov a domácností v centre i predmestiach Brezna si všímame, ako sa mesto už v stredoveku stalo akousi Malou Európou. Reagujeme na doteraz nejednotnú problematiku odvodzovania najstarších typov breznianskych ulíc a analyzujeme pôvod historických názvov v regionálnych podmienkach. Reflektujeme následné pohyby v označovaní urbanonym v zmysle hovorovosť a úradnosť, tradícia, zmeny a politikum. Skúmame motiváciu a tvorbu jednotlivých priezvisk a poukazujeme na rozmanité geografické, etnické, zamestnanecké či kultúrno-spoločenské činitele, ktoré ovplyvnili pomenovanie rodín. V rámci historického a onomastického výskumu sa snažíme na príklade Brezna doplniť, prehodnotiť a aktualizovať poznatky o vývinových tendenciách ulíc, pričom mesto vnímate ako živý organizmus. V záverečnej časti práce navrhujeme možnosti využitia onomastiky v školskej praxi, aby sa pri výučbe slovenského jazyka zvýraznil tiež jeho komunikačný a sociolingvistický rozmer.

Kľúčové slová: súpis obyvateľov, rehoľa piaristov, motivácia pomenovania priezvisk, najstaršie typy ulíc a dobové premeny názvov, aplikácia onomastického bádania v školskej praxi

Mgr. Marek Locek
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta
Katedra histórie
Hodžova 1
949 74 Nitra
Slovenská republika
locekmark@gmail.com

K príčinnému vzťahu medzi pohybom a zvukom. Analýza ekvivalencie pohybovo-zvukových slovies v beletristickom texte

Lucia Miháliková

Predmetom predkladaného príspevku sú predponové deriváty pohybovo-zvukových slovies so základom *šuch*. Tento základ má popri morfematickej povahe aj povahu slovnodruhovou, pretože v kontexte môže fungovať buď ako citoslovce alebo ako podstatné meno, pričom jeho vlastnosti v jednom alebo druhom význame sa do veľkej miery prenášajú aj na sémantiku slovies, ktoré uvedený základ obsahujú. Východiskom príspevku je preto vzťah medzi jazykovým výrazom *šuch* vo funkcii citoslovca alebo podstatného mena a verbálnymi jazykovými výrazmi, ktoré môžu za pomoci daného základu vzniknúť.

Pohybovo-zvukové slovesá môžu vďaka svojmu onomatopoetickému charakteru pomenúvať expresívnosť deja, čo má za následok ich pomerne častý výskyt v beletristických textoch. Autorka pristupuje k tejto skutočnosti z kontrastívneho hľadiska a v príspevku sa zameriava na analýzu ekvivalencie vybraných predponových derivátov pohybovo-zvukových slovies získaných z materiálu *Slovenského národného korpusu* a jeho súčasti v podobe *Slovensko-nemeckého paralelného korpusu*, ktorý obsahuje prekladovú literatúru. Cieľom je porovnanie a opis morfo-syntaktickej a sémantickej stránky cieľového ekvivalentu v slovenčine s jeho východiskovým ekvivalentom v nemčine. Pozornosť sa sústreďuje na vymedzenie valenčnej štruktúry slovesa a analytického alebo syntetického vyjadrenia slovesného deja, ako i na zachytenie lexikálneho významu a sémantických príznakov slovesa vychádzajúcich z príčinnej súvislosti medzi pohybom a zvukom. Pohyb sa v tomto zmysle poníma ako príčina podmieňujúca následnosť zvukového javu, čím sa vysvetľuje prítomnosť direkcionálnych predpôn spájajúcich sa so slovesami zvuku. Takýmto spôsobom sa motivuje direkcionálny význam slovies zvuku, a tým aj ich prienik, presah a prechod do triedy slovies pohybu (tento fenomén je známy napríklad v nemeckej valenčnej gramatike). Relevantnosť tejto sémantickej črty potvrdí skúmaná ekvivalencia.

Kľúčové slová: slovesá zvuku, slovesá pohybu, onomatopoja, príčinnosť deja, direkcionálny význam, predponové deriváty, lexikálny význam, valenčná štruktúra

Mgr. Lucia Miháliková, PhD.
Slovenská akadémia vied
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra
Panská 26
811 01 Bratislava
Slovenská republika
lucia.mihalikova@juls.savba.sk

Univerbizáty oikonym v současné češtině

Patrik Mitter

Stať se zabývá tvorbou univerbizátů oikonym v současném jazyce. Jedním z projevů procesu redukce pojmenování v současné češtině je univerbizace. Ta se uplatňuje několika způsoby v apelativní i propriální sféře jazyka. Univerbizáty oikonym jsou klasifikovány na základě způsobu utváření – tj. na základě slovtvorného postupu. Rozlišují se univerbizáty utvořené sufixací, resufixací, konverzí, kompozicí, abreviací a elipsou. Univerbizace elipsou se dále třídí na univerbizaci slovtvornou a neslovtvornou. Univerbizáty oikonym se v jazykové komunikaci projevují onymickým příznakem neoficiálnosti a pro jejich užívání je nutná znalost (mikro)regionálního kontextu komunikace.

Klíčová slova: proprium, oikonymum, slovtvorba, univerbizace, univerbizát, současná čeština

Doc. Mgr. Patrik Mitter, Ph.D.
Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem
Pedagogická fakulta
Katedra bohemistiky
České mládeže 8
400 96 Ústí nad Labem
Česká republika
patrik.mitter@centrum.cz

Štylisticko-persuazívne a ideologické prvky v novinových titulkoch 60. rokov

Patricia Molnárová

Novinové titulky tvoria samostatnú dominantnú súčasť publicistického textu, pričom naplňajú orientačnú, informačnú, agitačnú i hodnotiacu funkciu. Predstavujú prvú kontaktnú sféru medzi textom a jeho recipientom. Na úzko ohraničenom malom priestore jasne a stručne informujú o obsahu publicistického príspevku, no aj v rozsahu niekoľkých slov možno identifikovať persuazívne a ideologické tendencie smerujúce k snahe ovplyvňovať čitateľa alebo ním manipulovať. V období 60. rokov 20. storočia ide v prvom rade o tendenciu šírenia štátnej politickej ideológie socializmu, resp. komunizmu, prostredníctvom masmédií k čo najväčšej skupine obyvateľstva. Táto dekáda nebola v historickom kontexte národných dejín charakteristická natoľko silnými ideologickými a manipulačnými vplyvmi, aké sa v spoločnosti uplatňovali v 50. rokoch alebo s nástupom normalizácie od 70. rokov. Prítomnosť ideológie je však napriek tomu zreteľná a v dôsledku meniaceho sa extralingvistického kontextu a spoločenskopolitickej situácie aj značne dynamická a premenlivá.

Cieľom príspevku je identifikovať, analyzovať a interpretovať prítomné štylistické, persuazívne, prípadne ideologicky determinované jazykovo-komunikačné prejavy v rovine novinových titulkov. Východiskovú materiállovú základňu tvorí 232 titulkov analytických publicistických žánrov (komentárov a úvodníkov) v denníku *Pravda* v rozmedzí rokov 1961 – 1970. Problematika novinových titulkov daného obdobia v slovenských podmienkach nie je v súčasnosti rozsiahlo spracovanou témou. Čiastočné syntaktickosémantické a štylistické analýzy publikované v 70. – 90. rokoch, rovnako ako mediologicky zamerané výstupy, zo zrejmych dôvodov neobjasňujú persuazívne a ideologické aspekty. Novšie práce publikované po roku 1989 sa orientujú skôr na manipulačné koncepcie vychádzajúce zo súčasnej publicistickej sféry a mediálneho prostredia. V našom príspevku obraciame pozornosť primárne na sémantickú, lexikálnu a štylistickú rovinu socialistického jazyka, v ktorých sa skúmané persuazívnoideologické prvky realizovali prostredníctvom obrazných pomenovaní, frazeologizmov, symbolov, sekundárnych významov slov alebo politicky a ideologicky determinovanej lexiky. Z prostredia štylistiky zohľadňujeme modálnu štruktúru viet v titulkoch a jej expresívne príznaky. Naším zámerom je priblížiť podobu jazyka novinových titulkov v špecifickej fáze dejinného vývoja s aplikovaním súčasných lingvistických aj kontextových poznatkov a prístupov.

Kľúčové slová: novinové titulky, ideológia, persuázia, štylistika, obraznosť, socialistický jazyk

Mgr. Patrícia Molnárová
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Filozofická fakulta
Katedra slovenského jazyka a komunikácie
Tajovského 51
974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika
patricia.molnarova@umb.sk

Model rozprávania a prerozprávania príbehu

Monika Nemcová

Rozprávanie príbehov je esenciálnou zložkou každodennej medziľudskej komunikácie. Prostredníctvom naratív komunikujeme svoje myšlienky, názory, skúsenosti či zážitky, a preto je nevyhnutné formulovať ich tak, aby boli ľahko zrozumiteľné pre komunikačného partnera. Za kvalitný, ľahko zrozumiteľný príbeh je možné považovať taký príbeh, ktorý je organizovaný podľa štruktúry označovanej ako „gramatika príbehu“. Ide o model rozprávania pozostávajúci z komponentov, ktoré sú kognitívne sýtené a je možné ich identifikovať v každom dobrom príbehu. Vyplyvajú z toho, sme sa rozhodli posudzovať naratíva u intaktných osôb práve z pohľadu makroštruktúry, čiže „gramatiky príbehu“. V rámci medzinárodnej spolupráce sme sa rozhodli zmapovať rozprávanie a prerozprávanie príbehu u dvadsiatich piatich monolingválnych, slovensky hovoriacich dospelých osôb, a to prostredníctvom viacjazyčného nástroja The Multilingual Assessment Instrument for Narratives, ktorý bol navrhnutý tak, aby elicitoval na báze obrázkovej osnovy všetky základné komponenty príbehu. V rámci troch epizód, ktoré obsahuje každý príbeh nástroja, je možné uviesť v úvode miesto a čas deja a následne trikrát vypovedať komponenty: mentálny stav ako počiatočná udalosť, cieľ, pokus, výsledok a mentálny stav ako reakcia. Výsledky výskumu poukazujú na fakt, že výskumná vzorka produkovala vyššie množstvo komponentov v prerozprávaní príbehu než v jeho rozprávaní. Taktiež sa preukázalo, že stropové hodnoty neboli prítomné ani v rozprávaní, ani v prerozprávaní príbehu. „Gramatika príbehu“ teda predstavuje ideálny model rozprávania, ktorý však nedosahujú ani zdraví dospelí respondenti. Zaujímavosťou je, že podľa teórie „gramatiky príbehu“ dobre formulovaný príbeh je ten, ktorý obsahuje cieľ postavy ako reakciu na počiatočnú udalosť, pričom z tohto cieľa následne vyplývajú ostatné komponenty príbehu. Výsledky výskumu však preukázali, že centrálny komponent cieľ nebol najčastejšie verbálne vyjadreným komponentom príbehu, ako by sa očakávalo podľa tejto teórie.

Kľúčové slová: gramatika príbehu, makroštruktúra, makroštruktúralne komponenty, rozprávanie, prerozprávanie

Mgr. Monika Nemcová
Univerzita Komenského v Bratislave
Pedagogická fakulta
Katedra logopédie
Moskovská 3
811 08 Bratislava
Slovenská republika
monca.nemcova@gmail.com

Daniel Lichard a ustáľovanie spisovnej slovenčiny

Jana Nemčeková

Publicistická činnosť Daniela Licharda mala vysokú úroveň – nielen svojím obsahom, ale i formou, pretože vo svojich prácach využíval rôzne novotvary, ktoré sa stali trvalou súčasťou živého slovenského jazyka. Lichard od r. 1849 začal svoje diela vydávať v staroslovenčine, čo bola z hľadiska jazyka voči štúrovčine otvorená opozícia. V príspevku sa zameriame na biografické údaje Daniela Licharda.

V krátkosti načrtujeme jeho rodinné zázemie a štúdiá, ktoré ho ovplyvnili aj v jeho ďalšom pôsobení. Dôležitým a nezanedbateľným bol vplyv evanjelickej výchovy, ktorá sa neskôr pretavila aj do jeho vlastného pôsobenia vo funkcii evanjelického farára. Budeme sa venovať Lichardovej novinárskej činnosti.

Spomenieme jeho pôsobenie v novinách a časopisoch, stručne charakterizujeme jeho knižné diela a mimoliterárnu činnosť, ktorá súvisela s činnosťou v Matici slovenskej a iných spolkoch tej doby. Špeciálne si budeme všímať dielo Domová pokladnica a jeho jazykovú stránku. Práve v tomto významnom ľudovom kalendári sa prejavil Lichardov nebývalý jazykový cit, vďaka ktorému dokázal tento publicista vytvárať nové termíny a odborné slová, ktoré rozširovali slovnú zásobu jazyka.

Načrtujeme Lichardov vzťah k štúrovcom, osobitne k významnej postave štúrovského hnutia i samotnej kodifikácie spisovnej slovenčiny založenej na stredoslovenskom nárečí, a to Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi, s ktorým sa dostal do výrazného sporu. A zhodnotíme význam jeho publikačnej činnosti, ktorá popri štúrovských periodikách zohrala svoju úlohu pri popularizovaní, ale aj ustáľovaní štúrovskej podoby spisovného jazyka.

Kľúčové slová: Daniel Lichard, jazykoveda, slovenský jazyk, vývin, publicistická činnosť, kodifikácia

Mgr. Jana Nemčeková
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta
Katedra slovenského jazyka a literatúry
Štefánikova 67
949 74 Nitra
Slovenská republika
janka9312@gmail.com

Kobiety z żelaza – stereotypowe i współczesne obrazy „słabej płci” na portalach triathlonowych

Elwira Olejniczak

Artykuł jest próbą opisu dynamicznie zmieniającego się obrazu współczesnej kobiety. Obrazu, który w wielu aspektach sprzeczny jest ze stereotypem kulturowym i językowym. Użyte w tytule określenie „kobiety z żelaza” funkcjonuje w triathlonowym świecie nie tylko w odniesieniu do pań, które ukończyły najbardziej prestiżowe i wymagające zawody na dystansie pełnego Ironman (3.8 km pływania, 180 km jazdy rowerem i 42.196 km biegu). Często w taki właśnie sposób prezentuje się także te wszystkie przedstawicielki „pięknej płci”, które przełamując własne słabości, próbują sił w tym wymagającym sporcie. Na portalach poświęconych triathlonowi nie brakuje więc obrazów kobiet łamiących stereotypy, będących współczesnymi wzorcami siły, determinacji, zaangażowania i woli walki. Obrazy te często celowo kontrastuje się z humorystycznymi, przerysowanymi wizerunkami kobiet będących stereotypowymi erotycznymi obiektami adoracji i męskiej uwagi.

Wiele mówi się obecnie o kryzysie kobiecości i męskości. Jak zauważył Krzysztof Arcimowicz kryzysy te wynikają przede wszystkim z trudności w udzieleniu odpowiedzi na pytanie: co oznacza być prawdziwym mężczyzną i prawdziwą kobietą (Arcimowicz 2008: 55). Triathlon i sportowa rywalizacja, także na amatorskim poziomie, niejednokrotnie przynoszą odpowiedzi na pytania dotyczące spraw ogólnoludzkich. Wyraźnie pokazują też zmieniającą się rolę kobiety we współczesnej przestrzeni publicznej (na przykład na portalu *Triathlon.pl*). „Triathlon to nie tylko rywalizacja sportowa, emocje i wspaniałe doping. To przede wszystkim ludzie, którzy stanowią dla siebie fantastyczną inspirację i motywację... Wszyscy na trasie musieli pokonywać swoje słabości, kryzysy i przeciwności. Każdy zawodnik to inna historia i inne oczekiwania, ale wszystkim towarzyszy wielka satysfakcja przy przekraczaniu mety...” (Dowbor M., „Droga do Ironmana”)

W artykule zaprezentowane zostaną różnorodne wizerunki kobiet zaangażowanych w triathlonowe zmagania opisywane na stronach poświęconych triathlonowi. Oscylują one między kultem wręcz męskiej siły, woli walki i potrzeby rywalizacji a ciepłem, opiekuńczością, oddaniem rodzinie i innym ludziom. Niezależnie od wieku, pomimo różnych ograniczeń kobiety te nie poddają się, wyznaczając sobie ambitne cele i nieustannie poszukują balansu pomiędzy różnymi życiowymi rolami.

Ključové slová: kobieta, sport, triatlon, językowe wizerunki, stereotyp, media, Internet

Dr Elwira Olejniczak
Uniwersytet Łódzki
Wydział Filologiczny
Instytut Filologii Polskiej i Logopedii
Zakład Współczesnego Języka Polskiego
ul. Pomorska 171/173
91-404 Łódź
Polska
elwira.olejniczak@uni.lodz.pl

K zlepšeniu čitateľskej kompetencie v materinskom jazyku

Renáta Pavlová

V príspevku predstavíme tvorbu a hodnotenie testovania čitateľskej gramotnosti žiakov na 1. a 2. stupni ZŠ zo slovenského jazyka ako materinského jazyka. Testovanie sa uskutočnilo v rámci projektu Podpora čitateľskej gramotnosti v materinskom a cudzom jazyku, ktorý vychádza z aktuálnych spoločenských potrieb a orientuje sa na naplnenie jedného z hlavných cieľov slovenskej i európskej vzdelávacej politiky, ktorým je rozvoj a zvyšovanie úrovne čitateľskej gramotnosti žiakov a študentov. Aktuálnosť riešenej problematiky spočíva v identifikovaní indikátorov kvality čítania s porozumením v materinskom jazyku. Pri tvorbe testu sme sa zamerali na testovanie formálnych prostriedkov jazyka, v rámci ktorých sa vyhodnocovala čitateľská gramotnosť žiakov 4. a 7. ročníka ZŠ. Predmetom testovania boli extenzívne a intenzívne texty z vecnej a umeleckej literatúry. Testovanie zahŕňalo znalosť formálnych prostriedkov a schopnosť využívať ich v špecifických jazykových kontextoch, ktoré sa obvykle spájajú s istým typom situácie. Hodnotenie bolo zamerané na morfosyntaktickú kompetenciu a lexikálnu kompetenciu, v rámci ktorej žiak preukázal schopnosť využívať tieto vedomosti v závislosti od kontextu použitia. Do testovania bola zakomponovaná aj sociolinguistika, a to porozumenie sociokultúrnym javom, prípadne reáliám krajiny materinského jazyka. Testovanie skúma interakciu kognitívnych procesov s jazykovými procesmi a mieru (ne)porozumenia textu v materinskom jazyku. Štatistické vyhodnotenie testovania žiakov analyzuje základné psychometrické ukazovatele testu zo slovenského jazyka, reliabilitu, mieru spoľahlivosti a položkové atribúty analýzy jazykového testu. Výsledky terénnych výskumov poslúžia ako východisko pri tvorbe intervenčného programu pre učiteľov základných škôl za účelom rozvoja čitateľskej gramotnosti ich žiakov v materinskom jazyku. Intervenčný program bude aplikovaný na vybraných základných školách (IP pre podporu rozvoja čitateľskej gramotnosti v materinskom jazyku) a bude zverejnený za účelom jeho aplikácie v sústave všetkých škôl nášho vzdelávacieho systému.

Kľúčové slová: čitateľská gramotnosť, slovenský jazyk, testovanie, psychometrické ukazovatele, analýza testu

Mgr. Renáta Pavlová, PhD.
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta
Jazykové centrum
Hodžova 1
949 74 Nitra
Slovenská republika
rpavlova@ukf.sk

Kvantitativní charakteristiky přízvukových taktů v češtině

Kateřina Pelegrinová

Předkládaná studie je pilotní studií zkoumající chování přízvukových taktů v češtině z hlediska kvantitativní lingvistiky. Tato studie má dva dílčí cíle: zaprvé prozkoumat některé kvantitativní charakteristiky přízvukových taktů, zadruhé porovnat tyto výsledky s výsledky stejných charakteristik zkoumaných u slov. Konkrétně budou na psaných textech analyzovány tyto vlastnosti: velikost inventáře, ranková frekvenční distribuce, distribuce délek a entropie.

Obě zkoumané jednotky – přízvukový takt i slovo – náleží do stejné jazykové roviny. Přízvukový takt, někdy označovaný také jako fonologické slovo či mluvnický takt, je jednotkou mluveného jazyka, kdežto slovo v rámci této studie považujeme za morfosyntaktickou jednotku psaného jazyka. Pro segmentaci textu na přízvukové takty aplikujeme pravidla navržená Palkovou (2004). Palková pro určení formálních pravidel segmentace na přízvukové takty vychází z několika principů, a to hlavně z pozice slabiky v klauzi a počtu slabik ve slově.

Na rozdíl od četných studií věnovaných popisu kvantitativních charakteristik u slov jsou obdobné studie věnované přízvukovým taktům jen ojedinělé. V kontextu českých textů se kvantitativním charakteristikám přízvukových taktů věnovala například M. Těšitelová (1985). Pro jednotlivé charakteristiky jsme stanovili následující předběžné předpoklady (vyplývající ze samotné povahy zkoumané jednotky): Zaprvé, inventář přízvukových taktů bude větší, než je tomu u slov, jelikož takty se mohou skládat z kombinací více slov. Zadruhé, ranková frekvenční distribuce bude korespondovat se zipfovským rozdělením a zároveň očekáváme větší výskyt hapax legomen. U třetí charakteristiky, distribuce délek přízvukových taktů, předpokládáme, že bude odpovídat určité modifikaci Poissonova rozdělení, analogicky jako je tomu u rozdělení délek slov. Průměrná délka přízvukového taktu pak bude větší, jelikož takt se může skládat z několika slov. Poslední charakteristikou (pro kterou ovšem nemáme žádný předběžný předpoklad) je entropie, která popisuje, jak diverzifikovaný je text z hlediska výskytu jednotlivých taktů.

Klíčové slová: přízvukový takt, fonologické slovo, slovo, distribuce délek, ranková frekvenční distribuce, entropie

Mgr. Kateřina Pelegrinová
Ostravská univerzita
Dvořákova 7
701 03 Ostrava
Česká republika
pelegrinovak@seznam.cz

Využitie elektronického testovania v podmienkach vysokoškolského vzdelávania (so zameraním na výučbu gramatických disciplín v jazykovo a pedagogicky orientovaných študijných programoch)¹

Patrik Petráš

V príspevku prezentujeme možnosti využitia elektronického testovania vo výučbe gramatických disciplín (morfológia a syntax slovenského jazyka, základné gramatické zručnosti), ktoré majú študenti implementované v rámci jazykovo a pedagogicky orientovaných študijných programov (učiteľstvo slovenského jazyka a literatúry v kombinácii, prekladateľstvo a tlmočníctvo v kombinácii cudzieho jazyka so slovenským jazykom, predškolská a elementárna pedagogika). Elektronické testovanie je jednou z funkcií e-learningových vzdelávacích systémov, medzi ktoré patrí napríklad aj Moodle. Uvedený systém sa používa na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Možnosť vytvárať elektronické testy majú vyučujúci v rámci jednotlivých e-learningových modulov (kurzov), ktoré môžu mať vytvorené pre vyučované disciplíny. Elektronické testy sa dajú využiť dvojako: 1. môžu ich využívať študenti ako cvičné testy, resp. autotesty, prostredníctvom ktorých si môžu overiť, do akej miery zvládajú učivo z príslušných tém; 2. testy však možno využiť aj ako formu hodnotenia študentov (priebežného alebo záverečného). Dôležité je uviesť, že miera zabezpečenia môže byť iná pri tzv. autotestoch ako pri testoch využívaných na hodnotenie študentov. Vyučujúci môže napríklad nastaviť, aby hneď po ukončení pokusu testu študent okrem svojej úspešnosti (uvádzanej v percentách alebo napríklad aj formou známky) videl, ktoré odpovede mal správne, ktoré čiastočne správne (v prípade úloh s výberom viacerých možností odpovede) a ktoré nesprávne (systém mu tiež môže zobrazíť správnu odpoveď ku každej otázke). Pokiaľ vyučujúci daný test využíva ako formu hodnotenia, môže možnosť zobrazenia jednotlivých odpovedí zakázať a študent po ukončení svojho pokusu uvidí iba svoj výsledok (v percentách, prípadne aj vo forme známky). Ďalšími možnosťami zabezpečenia je napríklad miešanie otázok či poradia správnych odpovedí (v prípade otázok s výberom správnej odpovede) či možnosť nastaviť študentom časový limit. Vyučujúci sa ďalej môže rozhodnúť, či do testu vyberie presne určené otázky, alebo sa bude to testu náhodne generovať zvolený počet otázok z vybraných kategórií.

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu KEGA č. 043UKF-4/2018 *Jazyk ako text. Vysokoškolský učebný materiál z praktickej štylistiky a didaktiky slovenského jazyka.*

Výhodami využitia takejto formy hodnotenia študentov sú najmä časová efektivita (vyskúšanie veľkého počtu študentov za podstatne kratší čas v porovnaní s klasickými formami hodnotenia – napr. písomný test alebo ústne skúšanie) a objektivita hodnotenia.

Typy úloh, ktoré sa dajú v systéme Moodle vytvárať, sú veľmi pestré. Zameriame sa najmä na najpoužívanejšie a zároveň najvhodnejšie typy otázok, ktoré možno v podmienkach výučby gramatických disciplín využiť. Okrem štandardnej možnosti tvorby zadania s výberom správnej odpovede (vhodnou úlohou z oblasti morfológie je napríklad určovanie menného rodu problémových substantív – pomnožných alebo cudzích, z oblasti syntaxe to môže byť napríklad výber správneho spôsobu spojenia vetných členov v syntagme – zhoda, väzba a primkyňanie). Samozrejme, takéto úlohy možno sproblematizovať napríklad zkomponovaním viacerých správnych odpovedí: *Označte všetky syntagmy, v ktorých sú vetné členy spojené väzbou: a) brat spí, b) stavať obchod, c) verný zásadám, d) rieka Morava, e) šikovní a svedomitý* (správne odpovede sú vyznačené tučne). Elektronické testovanie sa však nemusí obmedziť len na úlohy s možnosťou výberu správnej odpovede (správnych odpovedí). Je možné vytvoriť aj také úlohy, kde má študent k dispozícii viacero možností a jeho úlohou je z ponúknutého zoznamu priradiť správnu odpoveď k daným položkám otázky. V morfológii je možné takýto typ úlohy uplatniť napríklad pri určovaní intencných typov sloví. Študent bude mať v zozname vymenované všetky intencné typy sloví (v závislosti od preberanej teórie 4, 6 alebo 8) a jeho úlohou bude napríklad k štyrom príkladom viet priradiť správny intencný typ slovesa, ktoré je v danej vete použité (študent by mal mať ponúknutých viac možností ako je položiek na priradenie). Ďalším typom zadania sú úlohy na dopísanie odpovede. Podmienkou na použitie takejto úlohy je existencia jednoznačnej odpovede. Na morfológii môžeme napríklad študentom zadať vytvoriť správne tvary slov (utvorenie privlastňovacích adjektív od vlastných mien, jednotlivých slovesných tvarov, problémových pádových tvarov a pod.). Na syntaxi môžu študenti ako zadanie dostať napríklad vypísať nejaký konkrétny vetný člen z danej vety, príp. syntagmu a pod. (odpoveď môže mať aj formu slovného spojenia či vety, no vždy to musí byť jednoznačná odpoveď, aby systém dokázal vyhodnotiť zhodu zadanej odpovede so vzorovou odpoveďou, ktorú zadá vyučujúci pri vytváraní otázky). Pri tomto type otázok si tiež vyučujúci môže zvoliť, či je rozlišovanie veľkých alebo malých písmen dôležité (táto voľba je podstatná, ak by sme napríklad zadali študentom vytvoriť privlastňovacie adjektívum od vlastného mena).

Na záver uvedieme, že hoci nemáme k dispozícii štatisticky spracovanú spätnú väzbu od študentov ani porovnanie úspešnosti študentov pri tradičných formách hodnotenia (písomný test či ústna skúška), na základe voľných rozhovorov a praktických skúseností s využívaním elektronických testov ako formy hodnote-

nia študentov môžeme skonštatovať, že študenti hodnotia takúto formu skúšania zväčša pozitívne a dosahujú vyrovnané výsledky (v prípade disciplín hodnotených známku bývajú zastúpené všetky hodnotiace stupne). Rovnako pozitívne takúto formu skúšania hodnotia aj študenti a študentky študijného programu predškolská a elementárna pedagogika (takouto formou tu realizujeme skúšanie z disciplíny základné gramatické zručnosti). Napokon treba uviesť, že predpokladom úspešného zvládnutia takejto formy hodnotenia je poskytnúť študentom cvičné testy, aby si o. i. zvykli aj na formulácie úloh a typy zadaní.

Kľúčové slová: e-learning, testy, vysokoškolské vzdelávanie, gramatické disciplíny

Mgr. Patrik Petráš, PhD.
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta
Katedra slovenského jazyka a literatúry
Štefánikova 67
949 74 Nitra
Slovenská republika
ppetras@ukf.sk

Vybrané črty slovenských prekladov evanjelií

Katarína Rausová

Josef Bartoň vo svojom článku *Český jazyk v „dotyku transcendence“*. *Problémy Nového biblického štýlu* upozorňuje na zaujímavý fakt, že pri prekladaní Biblie majú tendenciu vznikáť akési prekladateľské tradície, ktoré istým spôsobom zachovávajú úctu k predošlým prekladom a preberajú z prekladu do prekladu istý štýl, ustálené formy a neraz i chyby a klišé. Tento akt môže byť podvedomý, ale netýka sa len postoja prekladateľa, ale i očakávaní publika, ktoré kriticky porovnáva nový preklad so staršími, na ktoré je zvyknuté. V českých prekladoch Biblie rozoznáva istú biblickú prekladateľskú tradíciu už v 15.-16.stor. V období humanizmu si až do konca 19.stor. dovtedajší prestížny biblický štýl ešte upevnil svoju pozíciu. V 19. stor. sa síce spisovný jazyk približuje živému úzu, čo sa odráža i v dobovej literárnej tvorbe, jazyk Biblie však ostáva skoro nedotknutý. Zlom nastáva až na začiatku 20. stor., keď si českí biblisti uvedomujú, že medzi biblickým štýlom a už usadeným vysokým štýlom „svetských“ textov je obrovská priepasť. Vtedy začína vznikáť *nový biblický štýl*, ktorý nesie i niektoré črty toho staršieho, snaží sa však voči nemu vymedziť a prináša viaceré niekedy lepšie, niekedy nie úplne vydarené inovácie. Slovenská tradícia prekladania Biblie je omnoho mladšia ako tá česká, ktorej sa venuje Bartoň. Prvý kompletný preklad Biblie do slovenčiny vznikol až v 18. stor. Išlo o Kamaldulskú Bibliu. Z úplných prekladov Biblie (teda obsahujúcich SZ i NZ) poznáme v 19. stor. prvý tlačенý Palkovičov preklad z r. 1829. V druhej polovici 19. a začiatkom 20. storočia bránila slovenskému kultúrnemu vývoju silná maďarizácia, ktorá komplikovala akýkoľvek pokus o vytvorenie slovenských diel. Napriek tomu v roku 1870 vzniklo slovenské katolícke vydavateľstvo – Spolok svätého Vojtecha, ktoré si dalo za cieľ vydať Sv. písmo v slovenčine. Prvý svätovojtešský preklad vychádza až rokoch 1913-26. Viedli ho A. Hlinka (SZ) a J. Donoval (NZ). V rokoch 1946-52 vychádza NZ v preklade Š. Zlatoša a A. Šurjanského. V roku 1955 vychádza nový preklad SZ, ktorí pripravili členovia biblickej komisie pri SSV. V roku 1986 vyšiel nový preklad NZ liturgickej komisie pri KBS podľa Neovulgáty. V roku 1995 vychádza jednozväzková Biblia, ktorá nesie upravený preklad SZ z r. 1955 a NZ z r. 1986. Za hranicami Slovenska vyšlo niekoľko prekladov NZ, ale i celý preklad Sv. písma z pôvodných jazykov, ktorý pripravoval od r. 1969 Anton Botek. Bol vydávaný po častiach v priebehu asi 25 rokov. Jeho kompletne jednozväzkové vydanie vyšlo až v r. 2012. V protestantskom prostredí sa dlho používal český preklad Kralickej Biblie. V rokoch 1910-1936 postupne vychádzal kompletný preklad Písma, ktorý vytvoril prof. Jozef Roháček. Evanjelickou cirkvou a. v. autorizovaný preklad Nového zákona vyšiel až v roku 1942 a spolu so Starou zmluvou v roku 1978. Pred-

stavitelia cirkví združených pod Slovenskou biblickou spoločnosťou postupne vytvorili ekumenický preklad Novej zmluvy, ktorý vyšiel prvýkrát spolu s knihou Žalmov v r. 1995 a preklad Starej Zmluvy, ktorý bol dokončený v r. 2006. V samostatnej línii vznikol Preklad nového sveta Svätých písem celosvetovej náboženskej spoločnosti Jehovových svedkov. Vychádza z anglickej predlohy vydanéj v r. 1950 v USA. Napriek tomu, že tradícia slovenských prekladov Biblie nie je tak rozsiahla ako česká, môžeme v nej vypožorovať isté prvky, ktoré sa cyklicky opakujú, i keď nemusia byť prítomné v každom jednom preklade. V našom príspevku by sme chceli vypichnúť aspoň niekoľko z nich, pričom sa zameriame na 7 slovenských prekladov 20. stor., a to 2 preklady z evanjelického prostredia (Roháčkov preklad a preklad ECAV), 3 preklady z katolíckeho prostredia (Botekov preklad a 2 mladšie preklady Spolku sv. Vojtecha: Zlatoš-Šurjanský a preklad Slovenskej liturgickej komisie), ekumenický preklad a zdanlivo izolovaný preklad náboženskej spoločnosti Jehovových svedkov. Preklady sme porovnávali na vybraných statiach z Markovho a Matúšovho evanjelia. V príspevku popíšeme vybrané problémy v rôznych jazykových plánoch: na úrovni lexika (zachované archaizmy, používanie hebraizmov, ustálené chyby) a syntaxe (otázka slovosledu, prekladu participií), ale tiež priblížime pôvod niektorých črt (i chýb), ktoré v slovenských prekladoch nachádzame ako odraz Vulgáty, Kralickej Biblie a pod.

Kľúčové pojmy: ustálené pojmy, biblický preklad, evanjeliá

Mgr. Katarína Rausová
Slovenská akadémia vied
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra
Panská 26
811 01 Bratislava
Slovenská republika
katarina.rausova@juls.savba.sk

Porovnanie frazém v slovenčine a v angličtine z aspektu jazykového obrazu sveta

Mária Rendárová

Jednotlivé jazykové obrazy sveta implikujú isté zhody (primárne v hĺbkovej štruktúre), ale aj diferencie. Identifikáciou tzv. univerzálnych pojmov, elementárnych sémantických jednotiek, z ktorých sa v ľudskej mysli skladá všetko zložitejšie, sa zaoberala A. Wierzbicka (1999, s. 9 – 13). V priebehu longitudinálneho skúmania desiatok jazykov rôznych kultúr vymedzila niekoľko univerzálnych jednotiek predstavujúcich bázu komplikovanejších pojmov, predpokladajúc, že jestvuje relácia medzi týmito „atómami významov“ (lexémy tvoriace jadro slovnej zásoby, napríklad ľudia, ty, ja, niekto, dobrý, zlý, hovoriť, byť atď.) a prvými pojmami, ktoré si osvojujú v priebehu ontogenetického vývoja deti.

Univerzálie i špecifiká jazykového obrazu sveta jasne svedčia o spôsobe, akým človek myšlienkovito „uchopuje“ svet a vo svojej mysli ho zároveň kreuje. Odhaľuje: „... ako sa človek zmocňuje okolitého sveta, ako sa v ňom orientuje a aké základné princípy orientácie v realite prenáša do mentálnych priestorov, aby o nich mohol premýšľať, rozprávať a v konečnom dôsledku ich pretvárať na svoj obraz v zmysle ním vytvorenej predstavy“ (Kováčová, 2015, s. 175).

Lingvistika sa v daných intenciách zaoberá otázkou, aké svedectvo nám môže jazyk podať o spôsobe nášho bytia, porozumenia svetu, o báze našej mysle i o špecifikách predstavujúcich imanentnú súčasť daného kultúrneho spoločenstva (v komparácii s inými kultúrami). Napriek tomu, že výskum tejto problematiky si vyžaduje interdisciplinárny prienik do psychológie, filozofie, sociológie, kulturológie a iných vied o človeku, bázou uvažovania o daných otázkach je jazyk. Práve v ňom, v sémantike slov, frazém, v gramatických kategóriách atď. sa zrkadlí spôsob, akým jazykové spoločenstvo svet štruktúruje, evaluje, prežíva, t. j. obraz sveta, do ktorého prostredníctvom materinského jazyka „prenikajú“ a zároveň ho kreujú jednotliví členovia danej spoločnosti.

Rekonštrukcia jazykového obrazu sveta sa môže opierať o výskum rôznych jazykových rovín. Jednou z najrelevantnejších sfér sú v tomto smere ustálené slovné spojenia. Frazémy nie sú len jazykovými jednotkami, ale predstavujú významnú „zásobáreň“ znalostí a skúseností, v ktorých sa zrkadlia predstavy a vedomosti majúce zásadné postavenie v živote človeka, ako aj celej národnej kultúry. Ide teda o jazykové jednotky, ktoré obsahujú a zároveň uchovávajú kultúrne determinované informácie o konkrétnom jazykovo-kultúrnom spoločenstve i o svete vôbec.

Z uvedeného vyplýva, že mentálne schémy, o ktoré sa ľudstvo pri poznávaní sveta opiera, implikujú množstvo zhôd, avšak štruktúracia pojmov v kognícii

hovoriacich diferentnými jazykmi nie je úplne totožná. A práve tieto diferencie v kognitívnom spracovaní skutočnosti výrazne participujú na tvorbe a kreovaní konkrétneho jazykového obrazu sveta. Práca sa zaoberá čiastkovou komparáciou ustálených obrazných spojení v slovenčine a v angličtine s cieľom poukázať na zhody, ale aj dištinkcie v jazykovom obraze jednotlivých kľúčových komponentov. Porovnajme napr. the rat race (boj o koryto), a dark horse (tichá voda), to ride two horses at the same time/to run with the hare and hunt with the hounds (sedieť na dvoch stoličkách) a pod.

Kľúčové slová: jazykový obraz sveta, skúsenosť, slovenčina, angličtina, štruktúra skúseností

Literatúra:

- KOVÁČOVÁ, Zuzana: Jazyk a (po)rozumenie z aspektu kognitívnej lingvistiky. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa 2015. 266 s.
- WIERZBICKA, Anna: Język, umysł, kultura. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN 1999. 593 s.

PhDr. Mária Rendárová, PhD.
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta
Katedra slovenského jazyka a literatúry
Štefánikova 67
949 74 Nitra
Slovenská republika
mrendarova@ukf.sk

Slovenščina in sinteza govora. Kaj je bilo, kaj bo in kaj je mogoče

Nejc Robida

Človeški govor je najpomembnejši člen medsebojnega sporazumevanja, zato je prizadevanje za strojno posnemanje glasu pomembna znanstvenoraziskovalna dejavnost, ki je že in še bo vedno bolj uporabljana tudi v tržne namene, saj danes skoraj vsa podjetja, ki se ukvarjajo z razvojem programske opreme, aktivno razvijajo svoje različice (slovenskega) sintetizatorja.

V prispevku bomo za sintezo govora in govorne tehnologije poskusili izdelati osnovno tipologijo, pri tem pa bomo opravili še pregled različnih tehnologij, ki se trenutno uporabljajo za razvoj sinteze govora. Za lažjo opredelitev najprimernejše tehnologije za »e-slovenski jezik« bomo popisali tudi zgodovino slovenskih sintetizatorjev. Ker za razvoj kakovostne sinteze govora (ali druge jezikovne tehnologije) potrebujemo predvsem obsežne govorne zbirke, bomo natančneje opisali govorni korpus, ki smo ga uporabljali za trenutno najsodobnejši slovenski sintetizator eBralec.

V prispevku se bomo posvetili tudi trenutnemu stanju jezikovnih tehnologij in jezikovni politiki razvoja tehnologij v Sloveniji. Postavljali si bomo vprašanja, kot sta, kakšna in katera temeljna dela o jezikovnih tehnologijah že poznamo v Sloveniji, kakšni modeli razvoja tehnologij so za slovenski jezik najprimernejši. Poskusili bomo pojasniti vlogo jezikoslovcev v tem multidisciplinarnem procesu, vprašali se bomo, kaj lahko ponudimo oziroma kaj moramo jezikoslovci ponuditi kot javno dobro za najboljšo možno digitalno podobo svojega maternega jezika. To so zelo pomembna jezikovna vprašanja, saj je strah pred površnostjo razvijalcev jezikovnih tehnologij, ki jim je edini cilj dobiček, upravičen in že danes lahko vidimo posledice »bližnjic« pri posameznih sintetizatorjih.

Srečali se bomo tudi s problemom kategorij, ki jih trenutno uporabljamo jezikoslovci, kot sta na primer fonem in fon. Zato se bomo na koncu vprašali še, ali znotraj umetne inteligence sploh lahko govorimo o fonemih in ali kategorije, ki jih poznamo, razvoj sinteze govora le omejujejo.

Ključové slová: sinteza govora, eBralec, govorna zbirka, fonem, globoko učenje

Nejc Robida
Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Lektor na Slavističnem inštitutu Univerze v Kölnu
Weyertal 137
50931 Köln
Deutschland
nejc.robida@ff.uni-lj.si

Spisovná slovenčina ako prirodzený jazyk

Jaroslava Rusinková

Práca sa venuje otázke prirodzenosti spisovnej slovenčiny, tzn. v čom tkvie naturalizácia, aké sú jej prejavy a kam smeruje. Vysvetľovanie prirodzenosti jazyka spočíva v odhalovaní spisovnojazykových postojov používateľov, ktoré sú v pozadí vyrovnávania sa s jazykovými neistotami, plynúcimi zo spochybnenia orientačnej (asimilačnej) istoty v jazykovej komunikácii. Na jazyk sa pritom nazerá z komunikačno-pragmatickej pozície, pričom sa tu uplatňuje jednosvetové vysvetľovanie jazykového správania a konania. Také vysvetľovanie jazyka si vyžaduje konfrontáciu so systemovolingvistickým prístupom, ktorý má silné postavenie v teórii spisovného jazyka a následne aj v jazykovej kultúre.

Kľúčové slová: prirodzenosť jazyka, jazykové postoje, jazyková neistota, asimilačná báza, prirodzená logika, jazykové povedomie

Mgr. Jaroslava Rusinková, PhD.
Slovenská akadémia vied
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra
Panská 26
811 01 Bratislava
Slovenská republika
jaroslava.rusinkova@juls.savba.sk

Čítanie s porozumením na pozadí interpretačnej kompetencie

Roman Soóky

Príspevok sa orientuje na problematiku rozvíjania interpretačnej kompetencie používateľov jazyka ako prostriedku reflexie (objektívnej) reality, keďže práve jej oslabením vzniká živná pôda pre ideologické skresľovanie nazerania na svet formou demagógie, diskriminácie či iných prejavov utilitárnosti. Cez prizmu jazyka sa nazerá na fenomén interpretácie ako na dispozíciu človeka dosahovať porozumenie. Navodený dialogický stav ľudskej schopnosti osvojiť si významy s istou dávkou potrebného odstupu sa v kontexte záplavy hovorených či písaných komunikátov javí ako kľúčový pri posudzovaní ich dôveryhodnosti či naopak nedôveryhodnosti. Aktuálne kognitívne dispozície mladých dospelých čiastočne ilustrujú výsledky externých testovanií maturit zo slovenského jazyka. Kým v roku 2017 sa priemerný index úspešnosti pohyboval na úrovni 70,6 % u študentov gymnázií a 54,5 % u študentov odborných škôl, v roku 2018 bol zaznamenaný index v hodnotách 60,1 % a 46,5 % a v roku 2019 55,3 % a 42,9 %. Badateľný pokles schopnosti čítania s porozumením indikujú aj výsledky PIRLS (naposledy v roku 2016) či PIAAC (naposledy v roku 2013). V príspevku sa preto venujeme úlohám s textovými ukážkami z externej časti maturitnej skúšky, testujúce čítanie s porozumením. Hľadáme súvislosti medzi nesprávnymi odpoveďami maturantov a implicitnými či explicitnými faktormi, ktoré ich k nim (z)viedli. Domnievame sa totiž, že testovanie zo svojej povahy navodzuje stresujúci stav nátlaku, nutnosti rozhodnúť sa tu a teraz, čím je totožný s každodennou realitou, kde niet priestoru (obmedzený čas) na zdĺhavé analyzovanie každého komunikátu. Cieľom príspevku je teda poukázať na chybné odpovede maturantov a možné spôsoby ich navodení ako na kritické momenty interpretácie, na ktoré je potrebné zamerať akékoľvek ďalšie metódy kultivovania.

Kľúčové slová: sociálna lingvistika, testovanie, čítanie s porozumením, interpretácia

Mgr. Roman Soóky
Slovenská akadémia vied
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra
Panská 26
811 01 Bratislava
Slovenská republika
roman.sooky@juls.savba.sk

Gender komparácia vetných kontúr v slovenskom a anglickom jazyku prostredníctvom strojového učenia

Jana Trebuňová

Diverzifikácia mužských a ženských fyzikálnych a fyziologických aspektov v reči sa stáva podnetom na množstvo štúdií. Táto pozornosť vychádza z komplexnosti a komplikovanosti vytvárať artikulované zvuky, prepojiť ich s myšlienkovým obsahom a prostredníctvom zvukov zrealizovať komunikáciu na odovzdávanie informácie, pri ktorej sa uplatňuje množstvo suprasegmentálnych javov. Pri podrobnejšej analýze ľudskej reči možno pozorovať určité gender rozdiely pri aplikácii prozodických, suprasegmentálnych javov, ktoré sa stávajú podnetom výskumu aj s preklenutím na umelú inteligenciu.

V tejto práci sú porovnávané vetné kontúry mužských a ženských hlasov v slovenskom a anglickom jazyku. Základnou metódou merania výšky hlasu je autokorelačná metóda. Výška F_0 je izolovane vyhodnocovaná v časových rámcoch 25 ms. Na detekciu vetných kontúr bola použitá metóda strojového učenia. Úlohou systému bolo naučiť sa rozoznávať oznamovacie a opytovacie vety pri mužských a ženských hlasoch a následne klasifikovať vety podľa daných kritérií. Po „učení sa“ počítač je schopný rozoznávať konkrétny typ intonácie pri zdávaní nových, neznámych vzoriek, viet.

V tejto oblasti bolo aplikovaných niekoľko štatistických metód a neurónových sietí. Ako prvá bola vytvorená databáza, ktorú tvorilo 50 slovenských oznamovacích viet, 50 slovenských opytovacích viet, 50 anglických oznamovacích viet a 50 opytovacích anglických viet. V zmysle strojového učenia jedna tretina z danej databázy bola použitá na tréning strojových algoritmov, druhá tretina na testovanie a posledná tretina na evaluáciu neznámych nahrávok. Vyhodnocovanie bolo ukončené úspešnosťou rozpoznávania neznámych viet v percentách a porovnávanie vyššej či nižšej miery úspešnosti pri mužských alebo ženských nahrávkach.

Kľúčové slová: vetné kontúry, slovenský a anglický jazyk, strojové učenie, oznamovacie a opytovacie vety, suprasegmentálne prvky, gender komparácia

Mgr. Jana Trebuňová
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
Moyzesova 9
040 01 Košice
Slovenská republika
jana.trebunova@student.upjs.sk

Porozumenie gramatiky na úrovni viet

Barbora Valečíková

Porozumenie hovorenej reči predstavuje veľmi dôležitý prvok v komunikácii a vo vývine reči. Aj napriek mnohým výskumom je tento proces na Slovensku slabo preskúmaný nielen u intaktných detí, ale aj u detí s vývinovými odchýlkami. V praxi nám chýba štandardizovaný diagnostický nástroj, ktorý by mapoval porozumenie reči na úrovni viet u detí v predškolskom veku. Preto je naším cieľom v rámci dizertačnej práce prepracovanie experimentálnej pracovnej verzie diagnostického nástroja Testu porozumenia gramatiky, v skratke TROG 2, ktorý sa v našich podmienkach používa a orientačne mapuje porozumenie gramatiky na úrovni viet. Aktuálne sa v logopedickej praxi na Slovensku používa Test porozumenia viet s dostupnými normami, ktorý je vhodný pre deti od 6 do 10 rokov a pre dospelú populáciu. Avšak pre mladšie deti nemáme štandardizovaný diagnostický nástroj, ktorý by mapoval ich porozumenie na úrovni viet a práve pracovná verzia TROG-u 2 sa pilotným overovaním na intaktnej populácii ukazuje ako vhodná pre deti od 4 do 7 rokov.

Dlhodobým používaním experimentálnej pracovnej verzie sa zistilo, že v niektorých cieľových vetách nie je dodržaná potrebná dĺžka vety, resp. nekorešpondujú ilustrácie s použitými gramatickými kategóriami. Preto sme sa v prvej časti dizertačnej práci, ktorú vám aktuálne prezentujeme, zamerali na kvalitatívny rozbor konkrétnych gramatických kategórií, ktoré sú použité v cieľových vetách testovacích úloh. V ďalšej fáze projektu bude potrebná odborná konzultácia navrhovaných zmien s lingvistami a psycholingvistami, resp. bude potrebná spolupráca s ilustrátormi, kvôli prispôbeniu alebo vyhotoveniu ilustrácií tak, aby korešpondovali s gramatikou slovenského jazyka.

Výsledkom prvej časti by mal byť experimentálny diagnostický nástroj, ktorý dobre odzrkadľuje a mapuje gramatický systém slovenského jazyka a bude vhodný na pilotné overovanie a neskoršie získavanie noriem pre slovensky hovoriace deti vo veku od 4 do 6 rokov.

Kľúčové slová: porozumenie reči, Test porozumenia gramatiky, porozumenie gramatiky na úrovni vety

Mgr. Barbora Valečíková
Univerzita Komenského v Bratislave
Pedagogická fakulta
CŠPP Liptovský Hrádok ako súčasť ZŠI pre žiakov s NKS v Jamníku
033 01 Jamník 42
Slovenská republika
valecikova.barbora@gmail.com

Итальянизм и его жизнь в пространстве травелога (на материале текстов русских писателей-искусствоведов начала XX – XXI веков)

Larisa Vasilenkova

Представленный доклад посвящен употреблению заимствований из итальянского языка в произведениях, которые являются авторскими впечатлениями об Италии. Оба текста - книги-путешествия, которые ведут своего читателя, словно высококвалифицированные гиды, по местам былого величия Римской Империи, Венецианской Республики, Италии времен Наполеона, Муссолини и т.д. Несмотря на существующие в научном пространстве исследования по теории заимствований, рассматривающие данное явление с разных сторон, автор доклада отмечает, что лексика, пришедшая в русский язык из итальянского языка, до сих пор изучена недостаточно глубоко. Кроме того, употребление иноязычных элементов в большинстве случаев рассматривается обособленно от их функции в структуре повествования, а также от содержания того текста, в котором эти заимствования использованы. В докладе итальянизмы анализируются в определенном контексте – исследователь рассматривает функцию итальянского слова в научно-популярном тексте начала XX – XXI веков, а именно в “Образах Италии” П.П. Муратова и в книгах “Особенно Ломбардия. Образы Италии XXI”, “Только Венеция: Образы Италии XXI” А.В. Ипполитова. Автор работы обращает внимание на структуру текста и роль заимствованного слова в этой структуре, а также на функционально-смысловые типы речи, в которых используются иноязычные элементы. Кроме того, указываются сферы употребления того или иного итальянизма в «Образах» обоих авторов. Рассматриваемые тексты обращают внимание исследователя и в связи с особой популярностью и ролью эголитературы в современном культурном пространстве. Перцепция рассказчика как единственный фокус повествования становится неким трендом в литературном мире XXI века. Обращение в этом я-нарративе к элементам чужого языка, использование этих элементов в той или иной функции в структуре текста – важнейший композиционный прием, диктуемый жанром текстов – травелогом, для которого характерны, с одной стороны, энциклопедичность (но не детальное описание), с другой – вольность изложения, что особенно четко проявлено в книгах А.В. Ипполитова, созданных через 100 лет после выхода первых двух работ известного искусствоведа 20 века П.П. Муратова и прекрасно вписывающихся в поэтику

постмодернизма с ее свободой описаний, словесной игрой и воздействием на читателя.

Ключевые слова: травелог, претекст, межкультурные и межъязыковые контакты, язык, заимствование, итальянизм, техника иноязычного вкрапления, адаптация, функция, текст, функционально-смысловые типы речи

Larisa Vasilenkova, M.A.
Derzhavin Institute
Russian language school at St. Petersburg
Troitskij, 6
190005 St. Petersburg
Russia
laravasilenkova@mail.ru

Rozvíjanie produktívnych jazykových zručností v e-learningových kurzoch slovenčiny ako cudzieho jazyka

Jana Výškrabková

Výučba slovenčiny ako cudzieho jazyka v e-learningovom prostredí vyžaduje špecifický prístup. Osvojovanie si cudzieho jazyka zahŕňa postupné rozvíjanie štyroch základných jazykových zručností, a to receptívnych – počúvanie s porozumením a čítanie s porozumením – aj produktívnych – hovorenie a písanie. Aj pri navrhovaní online jazykových kurzov je dôležité poskytnúť dostatočný priestor na ich vyvážený a komplexný rozvoj. V e-learningovom prostredí je výzvou najmä rozvíjanie produktívnych jazykových zručností, hovorenia a písania, keďže často chýbajú komunikačné situácie, v ktorých môžu študenti e-learningových kurzov využiť nadobudnuté jazykové znalosti.

Tento príspevok je zameraný práve na rozvíjanie produktívnych jazykových zručností v e-learningových kurzoch slovenčiny ako cudzieho jazyka, ktoré sú dostupné na portáli www.e-slovak.sk. Platforma poskytuje študentom možnosť výberu kurzov určených na samoštúdium alebo tútorovaných kurzov pre úrovne A1 a A2 podľa Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky (CEFR). Kurzy približne korešpondujú s učebnicami *Krížom-krážom – slovenčina A1* a *Krížom-krážom – slovenčina A2*. Pozostávajú z desiatich tematicky zameraných lekcí. Každá z nich obsahuje dialógy, v ktorých je prezentovaná nová slovná zásoba, aktivity na čítanie a počúvanie a cvičenia s automatickou spätnou väzbou. Záver každej lekcie tvorí krátky záverečný test. V tútorovaných kurzoch majú študenti navyše dve zadania – jednu nahrávku a jeden text. Práve eseje a nahrávky majú potenciál rozvíjať produktívne zručnosti. Príspevok je zameraný na sledovanie efektivity jednotlivých výučbových aktivít v rámci komplexného rozvíjania komunikačnej kompetencie. Rozličná úroveň kognitívnej náročnosti jednotlivých zadaní je dôležitým faktorom pri vytváraní zadaní. V súlade s revidovanou Bloomovou taxonómiou (Anderson – Krathwohl, 2001) možno predpokladať, že vyššia kognitívna úroveň zadaní podporuje motiváciu a aktivitu študentov. Ďalším teoretickým východiskom je Robinsonova kognitívna hypotéza (Robinson – Gilabert, 2007).

Základom príspevku je porovnanie zadaní esejí a nahrávok, najmä ich kognitívnej náročnosti a výsledných prác študentov s cieľom sledovania ich efektívnosti v rámci komplexného rozvíjania jazykovej kompetencie, primárne však produktívnych jazykových zručností. Základná výskumná otázka teda je: Do akej miery rozličné typy úloh z hľadiska ich kognitívnej náročnosti rozvíjajú u študentov produktívne jazykové zručnosti.

Kľúčové slová: e-learning, produktívne jazykové zručnosti, hovorenie, písanie

Literatúra:

ANDERSON, Lorin W., KRATHWOHL, David R. a kol.: A taxonomy for learning, teaching and assessing. A revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. (Abridged edition). New York: Longman 2001. 302 s.

Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR). Dostupný na: <https://rm.coe.int/1680459f97> [cit. 25. 9. 2019].

ROBINSON, Peter – GILBERT, Roger: Task complexity, the Cognition Hypothesis and second language learning and performance. In: International Review of Applied Linguistics in Language Teaching, 2007, Vol. 45, č. 3, s. 161 – 176. Dostupný na: <https://doi.org/10.1515/iral.2007.007> [cit. 20. 9. 2019].

Mgr. Jana Výškrabková

Univerzita Komenského v Bratislave

Filozofická fakulta

Studia Academica Slovaca – centrum pre slovenčinu ako cudzí jazyk

Gondova 2

814 99 Bratislava

Slovenská republika

vyskrabkova2@uniba.sk

Субъективная частотность модных слов

Liqun Yi

В статье рассматривается частотность модных слов. Феномен «модного слова» привлекает пристальное внимание современных лингвистов, в то же время его точную дефиницию дать трудно. В настоящей работе делается попытка описать и, по возможности объяснить один из важнейших признаков «модных слов» – субъективную частотность, определяемую на основе языкового опыта носителей языка. В лингвистическом обиходе традиционно рассматривают частотность употребления языковой единицы как подсчет на базе лингвистического корпуса. В статье показывается недостаточность подсчетов частотности на базе корпусных текстов при изучении модного слова, представлен психолингвистический экспериментальный метод определения субъективной частотности. Главными методами исследования в статье являются описательный, сравнительный и экспериментальный, которые позволяют выявить разные преимущества и недостатки объективной и субъективной частотности при изучении модных слов. Новизна статьи заключается в том, что впервые проанализированы главные проблемы подсчетов на базе корпусных текстов при изучении модного слова (трудность представления результатов, недостаток разговорных и сетевых материалов, несвоевременное дополнение материалов, нечеткое разделение семантики слова); выявлена необходимость ввести методы определения субъективной частотности слова, которые опираются на языковой опыт; показаны особенности метода последующих интервалов; обусловлена актуальность метода программой «Слово года».

Ключевые слова: Модные слова, субъективная частотность, объективная частотность, лингвистический корпус, программа Слово года

Liqun Yi, M.A.
Lomonosov Moscow State University
Faculty of Philology
GSP-1, Leninskie Gory
1199 91 Moscow
Russia
yiliqun@mail.ru